

II

(Retsakter, hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk)

KOMMISSIONEN**KOMMISSIONENS BESLUTNING**

af 17. december 2002

om en procedure efter EF-traktatens artikel 81 og EØS-aftalens artikel 53

(Sag COMP/C.37.671 — Smagsforstærkere)

(meddelt under nummer K(2002) 5091)

(Kun den engelske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2004/206/EF)

INDHOLDSFORTEGNELSE

Side**DEL 1 — SAGSFREMSTILLING**

A.	Overtrædelsen i korte træk	3
B.	Nukleotidindustrien	3
1.	Produktet	3
2.	Producenterne	3
3.	Markedet	4
C.	Procedure	6
D.	Sagsforløb	7
1.	Deltagere og organisation	7
2.	Kartellet i hovedtræk	7
3.	Indledende kontakter	8
4.	Kartelaftalen i praksis	10

DEL 2 — RETLIG VURDERING

A.	Jurisdiktion (anvendelse af traktaten og EØS-aftalen)	16
1.	Forholdet mellem traktaten og EØS-aftalen	16
B.	Anvendelse af traktatens artikel 81 og EØS-aftalens artikel 53	17
1.	Traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1	17
2.	Aftaler og samordnet praksis	17
3.	En enkelt vedvarende overtrædelse	18
4.	Begrænsning af konkurrencen	18
5.	Påvirkning af handelen mellem medlemsstaterne og mellem EØS-aftalens kontraherende parter	19
6.	Konkurrenceregler, der gælder for Østrig, Finland, Island, Liechtenstein, Norge og Sverige	20
C.	Adressater	20
1.	Principper	20
2.	Beslutningens adressater	20
D.	Overtrædelsens varighed	21
E.	Retsmidler	22
1.	Artikel 3 i forordning nr. 17	22
2.	Artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17	23

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab,

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde,

under henvisning til Rådets forordning nr. 17 af 6. februar 1962, første forordning om anvendelse af traktatens artikel 85 og 86⁽¹⁾, senest ændret ved forordning (EF) nr. 1/2003⁽²⁾, særlig artikel 3 og 15,

under henvisning til Kommissionens beslutning af 10. juli 2002 om indledning af proceduren i denne sag,

efter at have givet de deltagende virksomheder lejlighed til at udtale sig om Kommissionens klagepunkter i henhold til artikel 19, stk. 1, i forordning nr. 17, og Kommissionens forordning (EF) nr. 2842/98 af 22. december 1998 om høring af parter i visse procedurer efter EF-traktatens artikel 85 og 86⁽³⁾,

efter høring af Det Rådgivende Udvalg for Kartel- og Monopolspørgsmål,

under henvisning til høringskonsulentens endelige rapport i den foreliggende sag⁽⁴⁾, og

ud fra følgende betragtninger:

DEL I — SAGSFREMSTILLING

A. OVERTRÆDELSEN I KORTE TRÆK

- (1) Denne beslutning er rettet til følgende virksomheder:
- Ajinomoto Company Incorporated
 - Takeda Chemical Industries Limited
 - Daesang Corporation
 - Cheil Jedang Corporation
- (2) Overtrædelsen består i, at disse nukleotidproducenter i strid med traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, deltog i en vedvarende aftale, der omfattede hele Fællesskabet og EØS, og hvorved de fastsatte priserne på produktet, gennemførte prisforhøjelser, fordelte kunderne og indførte en ordning for kontrol med og gennemførelse af deres aftaler.

⁽¹⁾ EFT L 13 af 21.2.1962, s. 204/62.

⁽²⁾ EFT L 1 af 4.1.2003, s. 1.

⁽³⁾ EFT L 354 af 30.12.1998, s. 18.

⁽⁴⁾ EFT C 64 af 12.3.2004.

- (3) Virksomhederne medvirkede ved overtrædelsen fra november 1988 til juni 1998⁽⁵⁾.

B. NUKLEOTIDINDUSTRIEN

1. PRODUKTET

- (4) Nukleinsyre eller nukleotid fremstilles af glukose gennem en fermenterings-, adskillelses-, krystalliserings- og filtreringsproces.
- (5) Der findes to nukleotider, som anvendes til smagsforstærkere, nemlig dinatrium 5'-inosinat (IMP) og dinatrium 5'-guanylat (GMP). Begge nukleotider sælges også i blandinger af disse to produkter, såsom I&G, der er en blanding af de to nukleotider i forholdet 50:50.
- (6) Med IMP var det første gang, man opdagede et nukleotid med den egenskab, at det forstærker smagsstofferne i visse fødevarer. Det blev senere konstateret, at GMP havde de samme egenskaber. De to produkter anvendes kun i små mængder. De fungerer kun som smagsforstærkere i forbindelse med glutamat, hvad enten dette er tilsat, som f.eks. mononatriumglutamat (MSG), eller forekommer naturligt, såsom glutamat i tomater. IMP og GMP er også effektive i formuleringer med lavt natriumindhold. Nukleotidsmagsforstærkere anvendes af de fleste fødevarerproducenter som tilsætning til fødevarer. De kan anvendes alene (med naturligt forefindende glutamat), men anvendes oftest sammen med MSG.
- (7) Som sådanne anvendes de hovedsagelig som erstatning for oksekødsekstrakt, til forstærkning af søde smagsstoffer og kødsmagsstoffer, til »maskering« af bismag i forskellige fødevarsammensætninger og til neutralisering af bitre smagsstoffer.

2. PRODUCENTERNE

- (a) AJINOMOTO COMPANY, INC (JAPAN)
- (8) Ajinomoto Company, Inc. («Ajinomoto») er det øverste moderselskab i en koncern, der fremstiller kemikalier, herunder nukleotider og fødevarer. På grundlag af et indgående kendskab til aminosyroteknologi beskæftiger koncernen sig også med udvikling og fremstilling af medicinalvarer. Ajinomotos virksomhed omfatter produktion og afsætning i 21 lande.
- (9) Ajinomoto driver produktionsanlæg for nukleotider i Japan.

⁽⁵⁾ Jf. afsnittet »Overtrædelsens varighed«, hvor tidspunkterne for de enkelte virksomheder er anført.

(10) Det har følgende europæiske datterselskaber: Ajinomoto Europe Sales GmbH (Hamburg, Tyskland), Ajinomoto Eurolysine (Paris, Frankrig), OmniChem (Louvain-la-Neuve, Belgien) og Forum Holdings Ltd (Det Forenede Kongerige).

(11) I 2001 havde alle virksomhederne i Ajinomoto-koncernen en samlet omsætning på verdensplan på 8 680 mio. EUR.

(b) TAKEDA CHEMICAL INDUSTRIES LIMITED (JAPAN)

(12) Takeda Chemical Industries Ltd (»Takeda«) er det øverste moderselskab i en koncern, der fremstiller medicinalvarer, kemikalier, bulkvitaminer, plantebeskyttelsesprodukter og tilsætningsstoffer til fødevarer, såsom nukleotider.

(13) Distributionen af nukleotider på EØS-markederne organiseres gennem Mitsui & Co. (Japan). Selskabet har dog en række lokale datterselskaber, der varetager salget i Europa: Mitsui & Co. Deutschland GmbH (salg til Vesteuropa (herunder Tyskland, Nederlandene, Portugal og Schweiz), Nordeuropa, Østeuropa og Tyrkiet), Mitsui & Co. UK Plc (salg i Det Forenede Kongerige og Irland) og Mitsui & Co. France SA (salg i Frankrig).

(14) I det regnskabsår, der løb fra 1. april 2001 til 31. marts 2002, havde Takeda en samlet omsætning på verdensplan på 9 247 mio. EUR ⁽⁶⁾.

(c) DAESANG CORPORATION (SYDKOREA)

(15) Daesang Corporation (»Daesang«) er det øverste moderselskab i en verdensomspændende koncern, hvis virksomhed omfatter fremstilling af krydderier, dyrefoder og aminosyrer. Det blev oprettet i november 1997 ved en fusion mellem Daesang Industrial Limited og Miwon Corporation Limited. Disse selskaber var tidligere kendt som henholdsvis Sewon Corporation Limited og Miwon Foods Corporation Limited (under ét »Daesang« eller »Miwon«).

(16) Siden september 1994 har Daesang Europe BV været Daesang Corporations europæiske salgsselskab for nukleotider. Daesang Europe sælger hovedsagelig nukleotider til uafhængige distributører i EØS.

(17) Daesangs omsætning på verdensplan i 2001 var på 1 382 mio. EUR ⁽⁷⁾.

(d) CHEIL JEDANG CORPORATION (SYDKOREA)

(18) Cheil Jedang Corporation (»Cheil«) er det øverste moderselskab i en verdensomspændende koncern. Det blev oprettet som den sydkoreanske Samsung-koncerns første produktionsselskab helt tilbage i 1953. I 1993 blev Cheil Jedang Corporation selvstændigt. Cheil er et konglomerat, der især beskæftiger sig med medicinalvarer og fødevarer, og det kom ind på markedet for nukleotider i 1977.

(19) Cheil opererer inden for EØS gennem sit helejede datterselskab, CJ Europe GmbH, og en række uafhængige distributører.

(20) I 2001 havde virksomhederne i Cheil-koncernen en samlet omsætning på 1 976 mio. EUR ⁽⁸⁾.

3. MARKEDET

(a) UDBUDSSIDEN

1. Produktion

(21) De fire største producenter af nukleotider er Ajinomoto, Takeda, Cheil og Daesang. På overtrædelsestidspunktet var der også andre nukleotidproducenter, nemlig Kyowa Hakko Kogyo Co. Ltd (»Kyowa«) (Japan) ⁽⁹⁾ og Yamasa Corporation (»Yamasa«) (Japan) ⁽¹⁰⁾.

(22) Den samlede produktionskapacitet for nukleotider på verdensplan udgjorde i 1997 ca. 10 700 tons, mod ca. 6 660 tons i 1992.

(23) Ingen af de japanske eller koreanske producenter af nukleotider har produktionsanlæg i EU. Cheil har et produktionsanlæg i Indonesien, og Kyowa har for nylig opført et produktionsanlæg i USA.

2. Distribution

(24) Ovennævnte japanske og sydkoreanske producenter af nukleotider sælger produktet på EØS-markedet gennem salgsselskaber og uafhængige distributører, der er etableret i de forskellige medlemsstater.

(25) Siden september 1994 har Daesang solgt nukleotider i Europa gennem sit helejede datterselskab Daesang Europe BV. Daesang Europe BV importerer nukleotider fra Asien og sælger dem fortrinsvis til uafhængige distributører i EØS.

⁽⁶⁾ Der blev anvendt følgende vekselkurs: 1 EUR = 108,682 JPY (Eurostats referencedatabase — vekselkurs for 2001).

⁽⁷⁾ 1 EUR = 1,154,83 Won (Eurostats referencedatabase — vekselkurs for 2001).

⁽⁸⁾ 1 EUR = 1,13404 USD (Eurostats referencedatabase — vekselkurs for 2001).

⁽⁹⁾ I 1992 standsede Kyowa sin eksport af nukleotider til Europa.

⁽¹⁰⁾ Yamasa Corporation standsede leverancerne af smagsforstærkere til Europa i 1994.

- (26) Ajinomoto sælger nukleotider i EØS gennem sit tyske datterselskab Ajinomoto Europe Sales GmbH, der er etableret i Hamburg, og gennem uafhængige distributører.
- (27) Cheil sælger nukleotider i EØS gennem sit helejede datterselskab, CJ Europe GmbH, og gennem uafhængige distributører.
- (28) Takeda sælger nukleotider i EØS gennem en uafhængig distributør, der videresælger produktet gennem sine datterselskaber i Tyskland, Frankrig og Det Forenede Kongerige.
- (b) EFTERSPØRGSELSSIDEN
- (29) Efterspørgslen efter nukleotider er direkte knyttet til fødevarerindustrien. Som nævnt ovenfor benyttes nukleotider fortrinsvis af de største fødevarerproducenter som smagsforstærkere til fødevarer.
- (30) Fra 1992 til 1999 voksede nukleotidmarkedet kraftigt: mens forbruget på verdensplan i 1992 stadig var på ca. 4 465 tons, var det på godt 9 000 tons i 1999. I samme periode anslås det, at forbruget af nukleotider i EU steg fra ca. 200 tons til over 500 tons i 1999.
- (31) Ifølge Kommissionens bedste skøn havde det samlede EØS-marked en værdi på omkring 12 mio. EUR i 1997, mens det i 2000 havde en værdi på ca. 7,5 mio. EUR.
- (32) Det anslås, at de tre største kunder i Europa, []* (*), []* (herunder []*, der blev overtaget af []* i 1990'erne) og []* aftager mellem 45 % og 55 % af alle de nukleotider, der afsættes i Europa om året. Betraget hver især aftager []* ca. 20 % og []* 15 % af den samlede nukleotidimport til Europa.
- (c) MARKEDSOPLYSNINGER
- (33) Nukleotidvirksomhed er hovedsagelig global. De største nukleotidproducenter er store multinationale selskaber, der er etableret i Japan og Sydkorea. Selv om produktionen hovedsagelig foregår i Asien, er afsætningen global (især til tre store geografiske områder — Nordamerika, Europa og Asien). Det relevante geografiske marked for nukleotider bør derfor betegnes som verdensomspændende.
- (34) Alle nukleotider, der afsættes i EØS, importeres fra lande uden for EØS.
- (35) Sydkoreanske producenter var indtil den 30. april 1998 omfattet af et fællesskabsarrangement med toldpræferencer⁽¹⁾.
- (36) Den stamme, som produktionen af kommercielle nukleotider hovedsagelig er baseret på (og selve produktionsprocessen) er patenteret. Blandt nogle af de faktorer, der kan påvirke kundernes valg af leverandør, har parterne nævnt produktets kvalitet, pris, levering og teknisk bistand.
- (37) Fra begyndelsen af 1988 til udgangen af 1997 holdt de månedlige gennemsnitspriser på nukleotider sig ret konstante i EØS (mellem ca. 22 EUR og ca. 27 EUR pr. kg). Efter denne periode begyndte nukleotidpriserne at falde betydeligt (priserne anslås til mellem ca. 12 EUR og ca. 16 EUR i 1999 og mellem ca. 8 EUR og ca. 12 EUR i 2000).
- (d) SAMHANDEL
- (38) I den periode, der er omhandlet i denne beslutning, var markedet for nukleotider præget af betydelige handelsstrømme mellem de nuværende medlemsstater og mellem EØS-aftalens kontraherende parter.
- (39) Alle virksomheder afsatte produktet i næsten alle medlemsstater, enten gennem datterselskaber eller gennem distributører, der var etableret i EU.
- (40) Daesang sælger for eksempel nukleotider i hele EU gennem Daesang Europe BV, der er etableret i Nederlandene. Cheil og Ajinomoto opererer på tilsvarende måde. Takeda afsætter til gengæld sine nukleotider gennem en uafhængig distributør, der har datterselskaber i Tyskland, Det Forenede Kongerige og Frankrig. Det tyske salgsselskab er ansvarligt for praktisk talt hele EU-området, undtagen Frankrig, Det Forenede Kongerige og Irland, hvor andre datterselskaber er etableret.

⁽¹⁾ 1.1.1989-31.12.1989: 0 % (GSP) Rådets forordning (EØF) nr. 4257/88 af 19. december 1988 om anvendelse af generelle toldpræferencer i 1989 for visse industrivarer med oprindelse i udviklingslande (EFT L 375 af 31.12.1988, s. 1.); 1.1.1990-31.12.1990: 0 % (GSP) Rådets forordning (EØF) nr. 3896/89 af 18. december 1989 om anvendelse af generelle toldpræferencer i 1990 for visse industrivarer med oprindelse i udviklingslande (EFT L 383 af 30.12.1989, s. 1.); 1.1.1991-31.12.1994: 0 % (GSP) Rådets forordning (EØF) nr. 3831/90 af 20. december 1990 om anvendelse af generelle toldpræferencer for visse industrivarer med oprindelse i udviklingslande (EFT L 370 af 31.12.1990, s. 1.); 1.1.1995-30.04.1998: 0 % (GSP) Rådets forordning (EF) nr. 3281/1994 af 19. december 1994 om anvendelse af et flerårigt arrangement med generelle toldpræferencer for perioden 1995-1998 for visse industrivarer med oprindelse i udviklingslande (EFT L 348 af 31.12.1994, s. 1).

(*) Skarp parentes markeret med en asterisk betegner fortrolige oplysninger, der er udeladt af teksten.

- (41) En betydelig del af afsætningen af nukleotider i EU var derfor omfattet af samhandelen.
- (42) I overtrædelsesperioden og efter etableringen af EØS blev der også afsat nukleotider til brugere i EØS, især gennem de datterselskaber og distributører, der i forvejen var etableret i EU.

C. PROCEDURE

(a) KOMMISSIONENS PROCEDURE

- (43) Den 9. september 1999 indgav det japanske selskab Takeda en ansøgning i henhold til Kommissionens meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager⁽¹²⁾ (»samarbejdsmeddelelsen«), idet det underrettede Kommissionen om et kartel inden for nukleotider og gav udtryk for, at det ville samarbejde fuldt ud med Kommissionen. Den 14. september 1999 forelagde Takeda Kommissionen et dossier med en række dokumenter om sagen.
- (44) Den 1. februar 2000 henvendte Daesang sig til Kommissionen og bekræftede, at der fandtes et nukleotidkartel og gav udtryk for, at det ville samarbejde fuldt ud med Kommissionen i forbindelse med dens undersøgelse.
- (45) Den 21. februar 2000 sendte Kommissionen begæring om oplysninger til Ajinomoto, Cheil, Daesang og Kyowa, hvorved den anmodede om en udførlig redegørelse for deres kontakter med konkurrenterne mellem 1992 og 1999.
- (46) På grundlag af de oplysninger, Kommissionen modtog i 2000, stod det klart, at kartellet havde fungeret inden 1992, og Kommissionen sendte den 11. juni 2001 Takeda, Ajinomoto, Daesang og Cheil en supplerende begæring om oplysninger for perioden fra 1988 til 1992.
- (47) Daesang indrømmede i sit svar på Kommissionens første begæring om oplysninger (af 3. april 2000 og 21. april 2000), at det havde deltaget i møder med konkurrenter, og forelagde Kommissionen en række dokumenter vedrørende formålet med de forskellige møder samt mødetidspunkterne og -deltagerne. Daesang fremsendte en supplerende meddelelse den 10. maj 2001.
- (48) Ajinomoto svarede på Kommissionens begæring om oplysninger den 3. april og den 5. maj 2000 og udleverede i denne forbindelse en række dokumenter om møderne og gav udtryk for, at det ville samarbejde fuldt ud med Kommissionen i forbindelse med proceduren. Cheil indrømmede i sit svar på Kommissionens

begæring om oplysninger, som Kommissionen modtog den 17. april 2000, at det havde deltaget i møder mellem konkurrenter og gav Kommissionen flere oplysninger og dokumenter vedrørende disse møder. Cheil gav også udtryk for, at det ville samarbejde fuldt ud i forbindelse med undersøgelsen. Kyowa besvarede Kommissionens begæring om oplysninger den 4. maj 2000 og indrømmede i denne forbindelse, at det havde deltaget i møder mellem konkurrenter indtil udgangen af 1993, ligesom det gav udtryk for, at det ville samarbejde fuldt ud i forbindelse med undersøgelsen. Kyowa fremlagde også beviser på, at det ikke havde leveret nukleotider, der anvendes som smagsforstærkere, til Europa siden 1992.

- (49) Den 20. oktober 2000 forelagde Takeda Kommissionen en erklæring om en række konkurrencebegrænsende aktiviteter i Fællesskabet, som Takeda var involveret i, og supplerede hermed de dokumenter, det havde fremsendt den 14. september 1999. Takeda gav i erklæringen en række udførlige oplysninger om kartellet, dets struktur og grundregler og om møderne mellem konkurrenter.
- (50) Som nævnt fremsendte Kommissionen den 11. juni 2001 en supplerende begæring om oplysninger for perioden 1988-1992. Takeda gav i sit svar af 20. juli 2001 yderligere oplysninger om, hvordan kartellet havde fungeret inden 1992.
- (51) Ajinomoto fremførte derimod i sit svar af 30. juli 2001, at det ikke var i stand til at finde henvisninger til møder med konkurrenter inden for nukleotider i perioden 1988-1991. Det indrømmede dog, at der fra tid til anden havde været afholdt sådanne møder.
- (52) Daesang svarede den 23. juli 2001 og bekræftede, at det havde deltaget i kartellet fra oktober 1988.
- (53) Cheil fremsendte sit svar den 14. august 2001 og anførte i denne forbindelse, at det ikke mente, at møderne fra 1988 til 1991 havde vedrørt det europæiske marked.
- (54) Den 24. oktober 2001 og den 20. december 2001 fremsendte Kommissionen en begæring om oplysninger til Yamasa. Dette selskab fremlagde i sit svar af 17. januar 2002 beviser på, at det ikke havde leveret nukleotider til brug som smagsforstærkere til Europa siden juli 1994.
- (55) Den 24. oktober 2001 og den 31. januar 2002 mødtes repræsentanter for Ajinomoto med Kommissionen for at drøfte deres samarbejde og fremlagde yderligere oplysninger den 17. december 2001 og den 31. januar 2002.
- (56) Den 10. juli 2002 fremsendte Kommissionen en klagepunktsmeddelelse til Ajinomoto, Takeda, Daesang og Cheil.

⁽¹²⁾ EFT C 207 af 18.7.1996, s. 4.

D. SAGSFORLØB

1. DELTAGERE OG ORGANISATION

- (57) Møderne blev normalt holdt på topplan (direktør- og chefniveau), som det fremgår af bevismaterialet i dossieret om tidspunkt, sted og deltagere i forbindelse med de fleste kartelmøder⁽¹³⁾.
- (58) Kyowa og Yamasa indstillede deres eksport fra Japan i henholdsvis 1992 og 1994, hvorved Ajinomoto, Takeda, Cheil og Daesang blev de eneste aktører på verdensmarkedet (uden for Japan). Som det fremgår af materialet i Kommissionens dossier blev møderne derfor begrænset til Takeda, Ajinomoto, Cheil og Daesang fra oktober 1994⁽¹⁴⁾.
- (59) Deltagerne mødtes normalt i sidste halvdel af august/ september, inden de årlige pristilbud skulle sendes til de tre (oprindeligt fire) store europæiske kommercielle nukleotidbrugere, []*, []*, []* (og []*, der blev overtaget af []* i 1990'erne). Disse priser skulle så anvendes som udgangspunkt for fastsættelse af salgspriserne over for andre kunder⁽¹⁵⁾ og for fordeling af disse kunder mellem virksomhederne.
- (60) Derefter holdt producenterne normalt et møde mellem januar og marts for at gennemgå resultaterne af de årlige kontraktforhandlinger med de tre store kunder og drøfte de priser, der generelt skulle anvendes på markedet⁽¹⁶⁾.
- (61) Deltagerne holdt også bilaterale møder, hvor de forberedte de multilaterale møder eller drøftede gennemførelsen af aftalerne, for eksempel i forbindelse med bestemte kunder.

2. KARTELLET I HOVEDTRÆK

GRUNDPRINCIPPER

- (62) Kartellets struktur, organisation og drift byggede på deltageres fælles vurdering af markedet. Som nævnt ovenfor erkendte producenterne, at markedet i Europa stort set bestod af tre store industrielle brugere af nukleotider: []*, []* (der overtog []* i 1990'erne) og []*. De købte tilsammen ca. 45 %-55 % af alle nukleotider, der afsættes i Europa hvert år.

⁽¹³⁾ Jf. s. 1931-1947 og 1961-1974 i Kommissionens dossier; se også s. 316-319, s. 1995 og s. 2174-2175 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁴⁾ Jf. også s. 2170-2171 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁵⁾ Ajinomoto omtaler disse andre kunder (andre end []*, []* og []*) som »det generelle marked«.

⁽¹⁶⁾ Jf. s. 2170-2171 i Kommissionens dossier.

- (63) Formålet med kartelmøderne var at drøfte den generelle udvikling på markedet for nukleotider, at udveksle prisoplysninger og at drøfte, hvordan de årlige salgskontrakter for nukleotider, der blev indgået med de tre store industrielle brugere af nukleotider i EU, skulle fordeles mellem producenterne. Møderne omfattede drøftelser om, at salgspriserne for nukleotider til disse selskaber skulle anvendes som udgangspunkt for fastsættelse af salgspriserne overfor andre kunder⁽¹⁷⁾.

- (64) Det indgik i aftalen, at de japanske producenter skulle købe produktet hos de koreanske producenter, mød at de koreanske indvilligede i at begrænse deres afsætning til bestemte markeder og til bestemte kunder (de såkaldte »modkøbsaftaler«). Takeda skulle således foretage indkøb hos Cheil, mens Ajinomoto skulle have tilsvarende arrangementer med Daesang⁽¹⁸⁾.

- (65) Der er redegjort meget klart for kartellets grundprincipper i Takedas referat af mødet den 25. juli 1997 mellem Takeda og Ajinomoto⁽¹⁹⁾, hvor Ajinomotos nye [...] blev introduceret. Med Takedas egne ord fik han forklaret, at de regelmæssige møder mellem konkurrenterne tog sigte på »a) at opretholde og ændre priserne på de internationale markeder, b) at respektere hinandens markeder og c) at fordele de store kunder i Europa« (»(a) maintaining and reforming international market prices, (b) respecting each other's markets and (c) allocating large clients in Europe«).

(a) **Prisfastsættelse**

- (66) Karteldeltagerne aftalte, hvilke »mindstepriser« og »målpriser« der skulle anvendes. Der blev fastsat priser for salget af nukleotider til de tre store europæiske kunder, og disse priser blev derpå benyttet som udgangspunkt for fastsættelse af salget til andre kunder. Hvert år drøftede man også en målpris for det kommende år for salget til de tre store kunder⁽²⁰⁾ (jf. for eksempel betragtning 80, 87, 92, 94, 98, 108, 112-113, 118-120, 124, 127-129, 139-141).

- (67) Priserne blev fortrinsvis fastsat i både USD og DEM. På det europæiske marked blev DEM normalt anvendt som referencevaluta og omregnet til den relevante nationale valuta, når der blev afgivet tilbud og fastsat priser over for de nationale kunder.

⁽¹⁷⁾ Jf. Takedas erklæring, s. 2170 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁸⁾ Jf. s. 303 og 1962 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁹⁾ Jf. s. 2158-2161 i Kommissionens dossier.

⁽²⁰⁾ Jf. Takedas erklæring, s. 2170-2171 i Kommissionens dossier, Daesangs erklæring på s. 1933 i Kommissionens dossier, Daesangs supplerende meddelelse på s. 1963 i Kommissionens dossier, Kyowas erklæring på s. 870 og 871 i Kommissionens dossier, Cheils erklæring på s. 304 i Kommissionens dossier og Ajinomotos memorandum, s. 2, afsnit 3, på s. 2445 i Kommissionens dossier.

(b) **Kundefordeling (og markedsdeling)**

GENNEMFØRELSE

- (68) []* og []* fik traditionelt leverancer fra Takeda, mens []* traditionelt fik leverancer fra Ajinomoto⁽²¹⁾. Ifølge Daesang havde Takeda og Ajinomoto indgået en aftale om ikke at sælge til hinandens europæiske kunder⁽²²⁾.
- (69) For at beskytte deres afsætning til disse store europæiske nukleotidbrugere indgik Takeda og Ajinomoto også aftaler med deres største konkurrenter om at købe produktet hos disse, mod at de respektive konkurrenter begrænsede deres salg til de største europæiske nukleotidbrugere⁽²³⁾. Cheil beskriver det på denne måde⁽²⁴⁾, »De japanske selskaber (Takeda og Ajinomoto) skulle købe nukleotider hos henholdsvis Cheil og Miwon (Daesang). Til gengæld forventede de, at de koreanske producenter ikke solgte til de tre store europæiske kunder, ligesom de skulle begrænse de mængder, de eksporterede til Japan« (»The Japanese companies (Takeda and Ajinomoto) were to buy nucleotides from Cheil and Miwon (Daesang) respectively. In exchange, the Korean producers were supposed not to sell to the European »big 3« and were to restrict quantity to Japan«) (jf. for eksempel betragtning 78, 81, 84, 86, 100-102, 108, 111-112, 114, 116-117, 122-123).
- (70) Denne udligningsordning, der var et supplement til kundefordelingsordningen, førte også til fordeling af markederne på verdensplan, hvilket Cheil har bekræftet⁽²⁵⁾. De japanske virksomheder købte produktet hos deres koreanske konkurrenter, som til gengæld ikke måtte sælge til bestemte kunder⁽²⁶⁾. I betragtning af at disse kunder befandt sig på andre markeder end de markeder, hvor udligningssalget foregik, medførte dette i praksis en fordeling af markederne (jf. for eksempel betragtning 81-82, 85, 94-95, 100-102, 110, 112, 122, 124, 134).
- (71) Takeda bekræfter, at en integrerende del af kartelarrangementerne vedrørte »producenternes fordeling af de årlige kontrakter om nukleotidsalg, der blev indgået med de tre store kommercielle brugere af nukleotider i EU, nemlig []*, []* og []*« (»the allocation between the manufacturers of the annual nucleotides sales contracts concluded with the three large commercial users of nucleotides in the Community: namely []*, []* and []*«).
- (72) Afholdelse af regelmæssige og hyppige møder mellem denne beslutnings adressater var et nøgletræk ved kartellets organisation. Fra 1989 til 1998 er der blevet påvist over 20 multilaterale møder (mellem samtlige karteldeltagere). Desuden afholdt parterne regelmæssigt bilaterale møder i denne periode (der er påvist over 35 sådanne møder). Disse møder havde for eksempel til formål at forberede virksomhedernes respektive stillingtagen på de multilaterale møder. Der blev også af og til ført kontakter pr. telefon (der er påvist ca. 10 telefonsamtaler).
- (73) Tidspunktet for kartelmøderne blev normalt fastsat til kort før de årlige kontraktforhandlinger med de tre store europæiske kunder med det formål at aftale de målpriser, der skulle tilbydes, samt fordelingen af disse kontrakter⁽²⁷⁾. Parterne afholdt også møder for at drøfte gennemførelsen af målpriserne under salgsforhandlingerne⁽²⁸⁾, selv om gennemgangen af tidligere målpriser og drøftelserne af de nye målpriser, der skulle anvendes, ofte foregik på et og samme møde (jf. for eksempel betragtning 93-94, 96, 103, 109, 118, 125-126, 130-131, 141).
- (74) Deltagerne udvekslede også deres salgspriser og -mængder, der blev anvendt til fastlæggelse af målpriserne⁽²⁹⁾ (jf. for eksempel betragtning 80, 96, 98, 103, 115, 133).

3. INDLEDENDE KONTAKTER

- (75) Cheil indrømmer, at der blev holdt en række møder mellem konkurrenter fra juli 1988, selv om selskabet først anførte, at møderne mellem 1988 og 1991 tilsyneladende ikke vedrørte EØS, men i stedet fokuserede på det japanske og det asiatiske marked⁽³⁰⁾.
- (76) Cheil vedlagde som bilag 5 til sin erklæring af 2001 en rapport om en forretningsrejse, dateret 16.-28. juli 1988, og det fremgår heraf, at »Takeda udtalte, at selskabet tilrettelagde et P-møde⁽³¹⁾ for nukleotider for at undgå den skarpe konkurrence, som Miwons (Daesang) indtræden på markedet ville medføre, og det bad os om støtte og om at deltage i P-mødet« (»Takeda said they were making P-meeting for Nucleotides to avert severe competition which would be occurred by Miwon's [Daesang] entry and asked us to support and join into the P-meeting«).

(21) Jf. Takedas erklæring, s. 2170 i Kommissionens dossier.

(22) Jf. Daesangs supplerende meddelelse på s. 4 eller s. 1963 i Kommissionens dossier.

(23) Jf. Cheils erklæring, s. 2, afsnit 2 (s. 301 i Kommissionens dossier); Kyowas erklæring på s. 5, første afsnit (s. 870 i Kommissionens dossier) og Daesangs supplerende meddelelse på s. 1963-1964.

(24) Jf. Cheils erklæring på s. 5, s. 304 i Kommissionens dossier.

(25) Jf. Cheils erklæring på s. 4, s. 303 i Kommissionens dossier.

(26) Jf. Cheils erklæring på s. 5 (s. 304 i Kommissionens dossier); se også s. 1963-1964 i Kommissionens dossier.

(27) Jf. Takedas erklæring, s. 2170 og 2171 i Kommissionens dossier.

(28) Jf. Takedas erklæring, s. 2171 i Kommissionens dossier.

(29) Jf. Takedas erklæring, s. 2170, i Kommissionens dossier.

(30) Jf. s. 1181-1182 i Kommissionens dossier.

(31) Der henvises til møderne mellem producenter eller om prisfastsættelse.

- (77) Takeda fremfører, at møderne mellem konkurrenter blev indledt omkring 1989⁽³²⁾.
- (78) Kyowa har derimod fremført, at møderne mellem de japanske nukleotidproducenter i hvert fald begyndte i 1986, men »[...] at der endog kan have været afholdt møder tidligere«⁽³³⁾ (»[...] there may have been even earlier meetings«⁽³³⁾). Kyowa fremfører desuden, at det mener, at »hovedaktørerne bag møderne var Takeda og Ajinomoto. Takeda havde til opgave at forhandle med Cheil, og Ajinomoto skulle forhandle med [Daesang]. Takeda var også gruppens koordinator«⁽³⁴⁾ (»the main players behind the meetings were Takeda and Ajinomoto. Takeda was in charge of dealing with Cheil, and Ajinomoto was in charge of dealing with [Daesang]. Takeda was also the co-ordinator of the group«⁽³⁴⁾).
- (79) Ajinomoto indrømmer, at repræsentanter for Ajinomoto fra tid til anden holdt møde med Cheil, Takeda, Kyowa og Yamasa fra 1988 og frem. Selv om det først hævdede, at det ikke havde kunnet indsamle oplysninger om emnet for disse møder for perioden 1988-1991⁽³⁵⁾, fremsendte det senere en række interne dokumenter om kontakter i denne periode i sit supplerende memorandum af 17. december 2001⁽³⁶⁾.
- (80) Et internt memorandum, som Ajinomoto fremsendte, viser, at repræsentanter for de japanske nukleotidproducenter (Takeda, Ajinomoto, Kyowa og Yamasa) holdt møde den 8. og den 10. november 1988, hvor de med hensyn til det europæiske marked udvekslede oplysninger om, drøftede og/eller aftalte de priser, som de enkelte selskaber havde tilbudt eller skulle tilbyde de tre store endelige brugere i Europa, dvs. []*, []* og []*, samt målpriserne på det generelle marked i Europa bortset fra de tre store kunder, for kalenderåret 1989⁽³⁷⁾.
- (81) Daesang fremfører⁽³⁸⁾, at det første gang blev kontaktet af de japanske producenter kort efter, at det havde indledt sin nukleotidproduktion i 1987: der blev tilrettelagt et møde mellem de japanske producenter (Daesang taler om »Sammenslutningen« af japanske producenter), og repræsentanter for Miwon (nu Daesang) i Tokyo den 5. oktober 1988. Formålet med dette møde var at begrænse Miwons indtrængen på det japanske marked og at drøfte et eventuelt samarbejde med de koreanske producenter. Drøftelserne på dette møde førte til, at der den 19. december 1988 blev indgået en »modkøbsaftale« mellem Ajinomoto og Miwon. Selv om den blev betegnet som en »leveringskontrakt«, indrømmer Daesang, at den mundtligt aftalte betingelse for denne kontrakt var, at Miwon ikke måtte øge sit salg i Japan og ikke måtte forhindre de japanske producenters samarbejde om verdenspriserne⁽³⁹⁾.
- (82) Dette underbygges af Miwons interne fax af 9. november 1988, hvor der henvises til forhandlingerne med Ajinomoto om leveringskontrakten, og hvor det er anført, at »kontrakten indeholder et forbud mod nyt salg« (»the contract contains a clause on the prohibition of new sales«). Det betød ifølge Daesang, at Ajinomoto kun var villig til at købe produktet hos Miwon, hvis sidstnævnte ikke forøgede sin afsætning i Japan⁽⁴⁰⁾.
- (83) Desuden fremfører Daesang, at Ajinomoto på dette møde den 5. oktober 1988 gjorde det klart, at Ajinomoto ville foretage modkøbene fra Miwon, mens Takeda skulle tage sig af modkøbene fra Cheil. Ajinomoto købte Miwons produkter gennem Takedas distributør, som selskabet brugte som stråmand⁽⁴¹⁾.
- (84) Daesang oplyser i denne forbindelse, at det var de japanske producenter, der tog initiativ til aftalen⁽⁴²⁾, og bekræftede hermed Kyowas ovennævnte udtalelse (»hovedaktørerne bag møderne var Takeda og Ajinomoto. [] Takeda var også gruppens koordinator«⁽⁴³⁾). Cheil deler også den opfattelse, at kartellet blev ledet af de japanske producenter, og selskabet fremførte, at »den generelle kommercielle baggrund for begivenhederne er, at dominerende aktører forsøger at beskytte et effektivt duopol mod ny konkurrence« (»the broad commercial background to the events set out is one of dominant players seeking to protect an effective duopoly from emerging competition«⁽⁴⁴⁾).
- (85) Ajinomoto fremfører⁽⁴⁵⁾ i denne forbindelse, at selskabets rolle bør betragtes som underordnet Takedas, som skal have indledt og organiseret kartelaktiviteterne: »I betragtning af, at Takeda manglede et velorganiseret salgnet i EØS [] og stod over for øget konkurrence fra de koreanske selskabers side, var det Takeda, der var ivrig efter at beskytte sin førende stilling over for []* og []* gennem fordeling af kunderne og fastsættelse af priserne. Det var [en Takeda-repræsentant]* [], der tog initiativ til møderne mellem konkurrenterne. [En Takeda-repræsentant]* ledede møderne og holdt den indledende og den afsluttende tale. Under møderne var det ham, der ledte drøftelserne og tegnede diagrammer på en tavle. Takeda beklagede sig kraftigt, når det blev opmærksom på, at andre virksomheder havde underbudt den fastsatte pris til []* og []*« (»Faced with the fact that it lacked a well-organised sales network in the EEA [...] and the entry of additional competition from Korean companies, it was Takeda that was keen to protect its leading position vis-à-vis []* and []* through customer allocation and price fixing. Meetings among the competitors were initiated by [a Takeda representative]* [...]. [A Takeda representative]* chaired the meetings and made the opening and concluding speeches. During the meetings, he would lead the discussion and write grid-charts on a whiteboard. Takeda would complain vigorously whenever it came to its attention that other companies had undercut the pre-determined price to []* and []*«⁽⁴⁶⁾).

⁽⁴⁰⁾ Jf. s. 1962 og 990-992 i Kommissionens dossier.

⁽⁴¹⁾ Daesangs supplerende meddelelse, s. 3 og de dertil knyttede bilag K og L.

⁽⁴²⁾ Jf. s. 1961-1962 i Kommissionens dossier.

⁽⁴³⁾ Jf. s. 4 i Kyowas erklæring, s. 869 i Kommissionens dossier.

⁽⁴⁴⁾ Jf. Cheils erklæring på s. 2, afsnit 2, s. 301 i Kommissionens dossier.

⁽⁴⁵⁾ Jf. s. 2557-2558 i Kommissionens dossier.

⁽⁴⁶⁾ Dette er i strid med oplysningerne i Kommissionens dossier. I et internt notat fra Ajinomoto (jf. bilag 11 til Ajinomotos memorandum af 30. juni 2000 eller s. 2496-2499 i Kommissionens dossier, er det anført, at »som førende producent må vi [Ajinomoto] sammen med Takeda føre an i prisstigningskapløbet og det er derfor mest sandsynligt, at vi løber i stik modvind. Vi bliver dog nødt til at tage chancer« (»we [Ajinomoto] as leading manufacturer as well as Takeda, have to take the lead in the price increase race, and therefore it is most likely to run against a head wind. However, it is inevitable that we have to take risks«); se også bilag 7 og 8 til Ajinomotos memorandum på s. 2483-2488 i Kommissionens dossier).

⁽³²⁾ Jf. s. 2170 i Kommissionens dossier.

⁽³³⁾ Jf. s. 869 i Kommissionens dossier.

⁽³⁴⁾ Jf. s. 869 i Kommissionens dossier.

⁽³⁵⁾ Jf. s. 2030 i Kommissionens dossier.

⁽³⁶⁾ Jf. s. 2256-2299 i Kommissionens dossier.

⁽³⁷⁾ Jf. s. 2264-2269 i Kommissionens dossier.

⁽³⁸⁾ Supplerende meddelelse, s. 2, punkt 1.

⁽³⁹⁾ Jf. s. 1962 og s. 986-989 i Kommissionens dossier.

(86) Ifølge Daesang blev der i begyndelsen af marts 1989 indgået endnu en modkøbsaftale mellem Takeda og Miwon, som blev forhandlet af Ajinomoto på Miwons vegne. Kommissionen bemærker, at Ajinomoto i sit svar på klagepunktsmeddelelsen benægter, at det forhandlede en aftale med Takeda på Miwons vegne. Der var knyttet følgende betingelser til kontrakten med Takeda: Miwon (nu Daesang) måtte ikke øge sit salg i Japan, det skulle samarbejde med de japanske producenter om forhøjelse af verdensprisen på nukleotider, og det skulle samarbejde med (dvs. undlade at sælge til) de tre store kunder ([]*, []*, []*).

4. KARTELAFTALEN I PRAKSIS

(87) Ifølge en rapport om en forretningsrejse⁽⁴⁷⁾ blev der mellem den 7. og den 23. marts 1989 holdt et møde mellem nukleotidproducenterne (hvor Cheil deltog). I samme rapport er det anført, at deltagerne aftalte at mødes igen i Kyung Ju i Korea den 7. juni 1989 (ifølge Daesang var det på dette møde, at målpriserne for 1989 blev aftalt).

(88) I en intern fax fra Miwon Japan til Mitra⁽⁴⁸⁾, der er dateret 30. maj 1989⁽⁴⁹⁾, nævnes ud over leveringen af produktet til Ajinomoto et kommende nukleotidmøde med konkurrenter den 6. og 7. juni 1989 i Kyung Ju i Korea, hvor der skulle deltage repræsentanter for Takeda, Ajinomoto, Miwon og to andre producenter.

(89) Daesang anfører, at det mener, at målpriserne for 1989 blev fastsat på dette producentmøde den 6. og 7. juni 1989⁽⁵⁰⁾.

(90) En intern fax fra Ajinomoto af 9. juni 1989 bekræfter dette møde, idet den fastslår, at »Takeda på et møde, der fandt sted i forgårs i Korea, fortalte koreanerne, at []* havde fremsendt en anmodning om nedsættelse af prisen på 27,50 USD cif til den gældende markedspris« (»at a meeting which took place the day before yesterday in Korea, Takeda told the Koreans that a request was received by []* to reduce the USD 27.50 CIF price to the prevailing market price«)⁽⁵¹⁾.

(91) En intern fax fra Ajinomoto af 13. juli 1989 viser, at Ajinomotos europæiske salgskontor blev anmodet om at undersøge og bekræfte oplysningerne om Takedas salgspris for nukleotider til []* og []* og en række oplysninger om Takedas og andre producenters lave salgspriser og salgsmængder i Vesttyskland, Frankrig, Det Forenede Kongerige, Schweiz og Spanien som optakt til et kommende møde mellem fire japanske og to koreanske nukleotidproducenter på Taiwan den 7. august 1989. Der foreligger ingen yderligere oplysninger om, hvorvidt dette møde den 7. august 1989 fandt sted.

⁽⁴⁷⁾ Jf. bilag 5 til Cheils erklæring af 2001, s. 2616-2619 i Kommissionens dossier.

⁽⁴⁸⁾ Miwon Trading and Shipping Company, et datterselskab af Miwon.

⁽⁴⁹⁾ Jf. s. 1963-1965 i Kommissionens dossier.

⁽⁵⁰⁾ Jf. s. 1965 i Kommissionens dossier.

⁽⁵¹⁾ Jf. s. 2259 og 2270-2272 i Kommissionens dossier (s. 3 i og bilag 2 til Ajinomotos supplerende memorandum af 17. december 2001)

(92) Den 5. oktober 1989 mødtes repræsentanter for Takeda, Ajinomoto, Cheil, Miwon og to andre producenter på ANA Hotel i Tokyo for at drøfte priserne i forbindelse med de kommende forhandlinger med de store kunder, herunder det europæiske marked for 1990, og at se på gennemførelsen af prisaftalen for 1989⁽⁵²⁾.

(93) Det skal dog bemærkes, at mødet den 5. oktober 1989 ifølge Daesang i praksis bestod af flere møder. Priserne over for de europæiske kunder for 1989 og 1990 blev drøftet bilateralt mellem Takeda og henholdsvis Miwon og Cheil. Miwon blev underrettet af Takeda om, at »Cheil dybest set samarbejder, hvilket tyder på, at Takeda tidligere havde holdt møde med Cheil« (»Cheil is basically co-operating, which indicates that Takeda had previously met with Cheil«)⁽⁵³⁾. Et afsluttende møde blev holdt kl. 17.00 den samme dag, men behandlede især spørgsmål vedrørende det []* marked.

(94) Det blev konkluderet, at der var stor afstand mellem målprisen og den faktiske pris på nukleotider. Målpriserne (inklusive Europa) for 1990 blev drøftet på grundlag af »retningslinjerne for prissætningen på det europæiske marked i 1990«, som Takeda fremlagde, og som indeholdt tre forskellige målpriser baseret på den mængde, som en kunde havde bestilt (stor, mellemstor eller lille kunde). Desuden fremfører Daesang, at Takeda, da en kunde fra []* forventedes at besøge Korea, instruerede Miwon om at tilbyde []* en pris i overensstemmelse med retningslinjerne (disse retningslinjer er gengivet nedenfor).

(A) Det europæiske marked — (1) foreslåede retningslinjer for 1990

Pris (cif)	Mål Kunde	Bemærkninger
30 USD/kg	Over 1 000 kg (stor kunde)	Et samlet parti
31 USD/kg	500-1 000 kg (mellemstor kunde)	Et samlet parti
32 USD/kg	Under 500 kg (lille kunde)	Et samlet parti

Kilde: Bilag J & L til Daesangs supplerende meddelelse⁽⁵⁴⁾.

(95) På mødet den 5. oktober 1989 fremførte Takeda også, at »Europa er Takedas område« (»Europe is Takeda territory«)⁽⁵⁵⁾.

⁽⁵²⁾ Jf. s. 2174, 1009-1015, 1016-1024 og 1025-1032 i Kommissionens dossier.

⁽⁵³⁾ Jf. s. 1965 i Kommissionens dossier.

⁽⁵⁴⁾ Jf. Ajinomotos supplerende memorandum af 17. december 2001, s. 4, eller s. 2260 i Kommissionens dossier.

⁽⁵⁵⁾ Jf. s. 1009 i Kommissionens dossier.

- (96) Bilag M til Daesangs supplerende meddelelse⁽⁵⁶⁾ er en intern fax fra Miwon som opfølgning af mødet den 5. oktober 1989, hvori det er anført, at det er (Miwon-) hovedkontorets grundlæggende holdning, at man skal forsøge at følge de japanske virksomheders samarbejdsregler. Det anføres desuden, at »de japanske producenter har solgt (i 1989) til en meget lavere pris end målprisen på det europæiske marked []. Det er derfor tvivlsomt, om ovennævnte retningslinjer for priserne vil blive fulgt af de japanske virksomheder i kontraktperioden for 1990« (»Japanese producers have been selling (in 1989) at a much lower price than the target price in the European market [...]. Therefore it is questionable, whether the above price guideline will be followed by the Japanese companies during the 1990 contract period«).
- (97) Ovennævnte retningslinjer bekræftes ved en intern fax fra Ajinomoto af 6. oktober 1989, hvori det er anført, at retningslinjerne blev udleveret til de koreanske producenter. Til brug for de japanske producenter blev der dog også udvekslet et særskilt sæt retningslinjer for de priser (»guidelines prices«), der skulle anvendes i 1990: 28 USD/kg (52,20 DEM/kg) over for de store kunder og 30 USD/kg (55,80 DEM/kg) over for de øvrige kunder (store kunder på det generelle marked)⁽⁵⁷⁾.
- (98) En intern fax fra Ajinomoto af 19. december 1989 vedrører et møde, der blev holdt samme dag mellem de japanske producenter om nukleotidpriserne i Europa for 1990. Ifølge denne fax udtalte Takeda, at det indledte forhandlinger med []* og []* under de to seneste rejser til Europa, men at de ikke var enige. Takeda fremsatte et tilbud til []* på 27,50 USD/kg, men ønskede at fremsætte et nyt tilbud på 26 USD/kg. Takedas forhandlinger med []* var endnu ikke afsluttet⁽⁵⁸⁾.
- (99) Som nævnt ovenfor kontaktede karteldeltagerne også lejlighedsvis hinanden bilateralt. Dokumenterne i bilag N og O til Daesangs supplerende meddelelse er gode eksempler herpå.
- (100) Bilag N til Daesangs supplerende meddelelse⁽⁵⁹⁾ indeholder en intern fax fra Mitra til Miwon Japan af 22. november 1989, hvor det udtrykkeligt var anført, at Takeda havde foreslået, at det, hvis Miwon ville begrænse sit salg til []* og []*, ville acceptere en lavere produktstandard fra Miwon som led i modkøbsaftalen.
- (101) Bilag O til Daesangs supplerende meddelelse⁽⁶⁰⁾ vedrører en telex af 28. november 1989 fra Takeda, som Miwon først modtog et par dage senere, og som indeholdt betingelserne for selskabets køb hos Miwon i 1990 og en anmodning til Miwon om at tilbyde []* og []* en bestemt pris og derefter bekræfte, at det havde efterkommet denne anmodning.
- (102) Ifølge Daesang ville selskabet ikke længere samarbejde om priserne over for []* og []* i 1991, medmindre Takeda indvilligede i at købe mindst 20 tons nukleotider hos det, ligesom det heller ikke ville samarbejde med hensyn til []*, medmindre Takeda aftog i alt 40 tons. Selskabets fax af 10. november 1990⁽⁶¹⁾ viste, at dette spørgsmål blev drøftet med []* fra Takeda, da han besøgte Mitra den 7. november 1990. Det er anført, at »Mitra er helt indstillet på at samarbejde for at forhøje [verdens]markedsprisen. Eksporterer dog i fremtiden frit til Europa til en række kunder, og vil derfor kun samarbejde med hensyn til []* og []* for 1991. Desuden anmoder []* og andre kunder i øjeblikket konstant om tilbud og, om muligt om bekræftelse af kontrakter. Hvis vi [fortsat] følger Takedas anmodning og tilbyder en højere pris, er det sikkert, at vi ikke får [nogen] kontrakter« (»Mitra fully agrees to co-operate in order to increase the [world-wide] market price«. »However, in the future, exports to Europe freely with some customers accounts, so would like to co-operate, in regard to '91, only with respect to [...] and [...]«. »In addition, currently [...] and other customers are continuously requesting offers and if possible looking to confirm contracts. If we [continue] to follow Takeda's request and offer at a higher price, then it is certain that we will not be able to have [any] contracts«). En intern fax af 19. november 1990⁽⁶²⁾ vedrører det samme spørgsmål. De nøjagtige betingelser i modkøbsaftalerne var også hovedemnet for drøftelserne på mødet mellem Ajinomoto, Takedas distributør og Miwon i Tokyo den 1. maj 1991⁽⁶³⁾.
- (103) Ifølge Kyowas erklæring⁽⁶⁴⁾ gav []* fra Takeda på et møde i januar 1991 Kyowa meddelelse om Takedas priser over for []* og []*, efter en telefonopringning til sin kollega i Kyowa, hvor han meddelte, at Takeda ønskede at forhøje disse priser til et bestemt niveau fra oktober 1991.
- (104) Ajinomoto fremsendte et internt memorandum vedrørende Takedas nukleotidforhandlinger for 1992, der formodentlig var udarbejdet den 21. november 1991. Ifølge dette memorandum havde Takeda meddelt Ajinomoto med hensyn til kontrakten for 1991, at »Takeda forsøgte at hæve prisen med 2 USD på USD-grundlag (til 28,50 USD), men at forhandlingerne var meget vanskelige, fordi prisforhøjelsen ville være betragtelig på grundlag af lokal valuta som følge af vekselkursen« (»Takeda was trying to raise the price by two dollars on USD basis (to USD 28.50) but the negotiation was very difficult because the price increase would be very significant on a local currency basis due to the exchange rate«). Desuden beklagede Takeda sig over, at []* modtog lavere tilbud fra Ajinomoto (17,20 USD i stedet for Takedas 17,70 USD), og anmodede Ajinomoto om at tilbyde en salgspris på 18 USD for 1992, hvilket ville ligge over Takedas pris⁽⁶⁵⁾.

⁽⁵⁶⁾ Jf. s. 1033-1036 i Kommissionens dossier.

⁽⁵⁷⁾ Jf. s. 2260 i Kommissionens dossier

⁽⁵⁸⁾ Jf. Ajinomotos supplerende memorandum af 17. december 2001, s. 4, eller s. 2260 i Kommissionens dossier.

⁽⁵⁹⁾ Jf. s. 1037-1038 i Kommissionens dossier.

⁽⁶⁰⁾ Jf. s. 1039-1040 i Kommissionens dossier.

⁽⁶¹⁾ Jf. s. 1041-1044 i Kommissionens dossier.

⁽⁶²⁾ Jf. s. 1045-1050 i Kommissionens dossier.

⁽⁶³⁾ Jf. s. 1051-1054 i Kommissionens dossier.

⁽⁶⁴⁾ Jf. s. 871 i Kommissionens dossier.

⁽⁶⁵⁾ Jf. bilag 7 til Ajinomotos supplerende memorandum af 17. december 2001, eller s. 2285-2287 i Kommissionens dossier; jf. også bilag 8, eller s. 2288-2290. Første pristilbud (28,50 USD) vedrører I&G-produktet (blanding af IMP og GMP), mens det andet pristilbud (17,20-18,00 USD) vedrører IMP.

- (105) For at mindske risikoen for at blive afsløret blev møderne mellem konkurrenterne undertiden afholdt med deltagelse af blot nogle få virksomheder, der så handlede på en række andre konkurrenters vegne. For eksempel fremfører Daesang⁽⁶⁶⁾, at der den 27.-28. april 1992 blev holdt et todages møde på højt niveau mellem formændene for Daesang, Cheil og Ajinomoto, der handlede på de øvrige japanske producenters vegne fordi det, som Ajinomoto anførte, »ville se mistænkeligt ud, hvis alle de japanske producenter tog til et koreansk feriested sammen« (»it would look suspicious if the Japanese producers all went to a Korean resort together«).
- (106) På dette møde drøftede man nukleotidsamarbejdet. Daesang mener, at Ajinomoto også deltog i mødet på de andre japanske producenters vegne, herunder blandt andet Takeda⁽⁶⁷⁾.
- (107) Daesang fremfører, at repræsentanter for Miwon deltog i et møde i Korea den 30. juni 1992 med repræsentanter for Takeda. Der gives dog ingen oplysninger om emnet for dette møde⁽⁶⁸⁾.
- (108) Målpriserne for 1993 blev drøftet på et møde i Tokyo den 20. august 1992. Ifølge Daesangs erklæring vedrørte mødets dagsorden et samarbejde om fastsættelse af den internationale markedspris for nukleotider, »modkøbsaftaler« og begrænsninger i salget på det []* marked. Det endelige mål var, som Takeda udtrykte det, at opnå én verdenspris, herunder for det japanske marked, og at de japanske producenter skulle købe en betydelig mængde produkter fra de koreanske producenter. Målprisen for verdensmarkedet ([...]*), der blev fremsat på mødet, lå på mellem 30 USD og 32 USD. Efter en pause i mødet blev der indgået en aftale om målprisen for verdensmarkedet. Ifølge Daesang »var det klart, at de japanske virksomheder havde drøftet alle spørgsmålene indbyrdes inden mødet og havde vedtaget en ensartet fremlæggelse« (»it was clear that the Japanese companies had discussed all the issues amongst themselves before the meeting and had agreed upon a unified presentation«)⁽⁶⁹⁾. Som støtte for sin udtalelse har Daesang afleveret en kopi af en målprisliste, som Takeda havde udarbejdet til mødet den 20. august 1992. Ifølge listen ville målpriserne for Europa ligge på 48 DEM/kg og 45 DEM/kg for de tre store kunder⁽⁷⁰⁾. Ifølge Cheil foreslog de japanske producenter på dette møde, at priserne for Europa kun blev tilbudt i lokal valuta⁽⁷¹⁾.
- (109) Den 28. januar 1993 mødtes deltagerne igen i Tokyo for at se på gennemførelsesbestrebelsene med hensyn til den målpris, der blev fastsat den 20. august 1992. På dette møde besluttede parterne, om den målpris, der blev fastsat i 1992, skulle justeres, og drøftede, hvordan det kunne ske. Daesang fremfører, at de to koreanske producenter fandt det alt for vanskeligt at hæve priserne og bad de japanske producenter om tilladelse til at sælge under målprisen. De japanske producenter afslog. De fremførte blandt andet, at koreanerne kunne sælge til Europa til en lavere pris, fordi de var fritaget for told på grund af Fællesskabets arrangement med generelle toldpræferencer. Selv om parterne tilsyneladende ikke nåede til enighed om, hvordan de skulle opnå målprisen, bekræftede de alle denne målpris⁽⁷²⁾.
- (110) Desuden blev der drøftet regionale priser for at se, om selskaberne tilsluttede sig den målpris for verdensmarkedet, der blev vedtaget på mødet den 20. august 1992. Man drøftede specielt priserne i [...]*, []* og Europa. Man drøftede også generelt samarbejdet med hensyn til de tre store europæiske kunder⁽⁷³⁾.
- (111) Ajinomoto, Takeda, Miwon og Cheil mødtes igen i Fukuoka (Japan) den 2. marts 1993. På dette møde blev der foretaget en tilpasning af målpriserne for de forskellige regioner for 1993. Desuden drøftede man en afklaring af betingelserne i modkøbsaftalerne, da samarbejdet ikke altid foregik så gnidningsløst, som de japanske producenter kunne have ønsket. Cheil fremfører, at der på mødet blev gjort forsøg på at fastsætte prisen for fællesskabsområdet, men at dette mislykkedes, fordi de koreanske producenter ønskede at anvende en anden pris, fordi de nød godt af de generelle toldpræferencer. Cheil konkluderer, at »det faktisk var de koreanske virksomheders adfærd, der forhindrede aftalerne i at fungere mere effektivt« (»in fact, it was the conduct of the Korean companies which prevented the arrangements from working more effectively«)⁽⁷⁴⁾.
- (112) Daesangs referat af dette møde⁽⁷⁵⁾ indeholder dog en mere detaljeret gennemgang af begivenhederne. Ifølge Daesang blev mødet oprindeligt ledet af Ajinomotos stedfortrædende administrerende direktør, som truede med at ophæve modkøbsaftalerne, hvis de koreanske virksomheder fortsatte med ikke at leve op til deres samarbejde med hensyn til de tre store kunder, anvendelsen af den aftalte verdenspris og begrænsningen af deres salg til Japan. Cheil og Daesang var enige i, at modkøbsaftalerne skulle opretholdes, og de enedes derfor med de japanske producenter om at forbedre deres samarbejdsbestrebelsers. Daesang anfører, at det indvilligede i at samarbejde med hensyn til de tre store kunder, men forlangte, at Ajinomoto og Takeda skulle købe en større mængde nukleotider hos Daesang. Endelig blev det drøftet, hvordan samarbejdet kunne gennemføres, reguleres og håndhæves.

⁽⁶⁶⁾ Jf. s. 1970-1971 i Kommissionens dossier.

⁽⁶⁷⁾ Jf. s. 1061-1066 i Kommissionens dossier.

⁽⁶⁸⁾ Jf. s. 1067-1068 i Kommissionens dossier.

⁽⁶⁹⁾ Jf. s. 1069 og 1070-1071 samt s. 392-393 i Kommissionens dossier.

⁽⁷⁰⁾ Daesang forklarer, at disse tal vedrører I&G. Forneden på den samme målprisliste er der særskilt anført en omregningskurs for priserne på IMP og GMP.

⁽⁷¹⁾ Jf. Cheils erklæring på s. 4, nr. 2.

⁽⁷²⁾ Jf. s. 1072-1073 i Kommissionens dossier.

⁽⁷³⁾ Jf. s. 1072-1073 i Kommissionens dossier.

⁽⁷⁴⁾ Jf. Cheils erklæring på s. 5, nr. 5.

⁽⁷⁵⁾ Jf. s. 395-396 i Kommissionens dossier.

- (113) I den resterende del af 1993 aflagde repræsentanter for Takeda og Ajinomoto flere gange besøg hos Miwon. Under disse besøg drøftede man de samme emner, dvs. samarbejde om de tre store kunder og verdensmarkedspriserne⁽⁷⁶⁾.
- (114) Der blev afholdt flere møder i Seoul og Tokyo, ligesom parterne førte regelmæssige kontakter pr. telefon (dvs. møder mellem Takeda og Cheil den 7. og 26. maj 1993 og den 30. august 1993, møde mellem Ajinomoto, Takeda, Cheil og Miwon den 7. juli 1993). De fleste af disse kontakter vedrørte enten gennemførelsen af modkøbsaftalerne (dvs. priser og mængder) eller klager over, at en af deltagerne (de koreanske) ikke overholdt målpriserne.
- (115) Man drøftede også priserne over for bestemte kunder: den 13. september 1993 ringede Takeda for eksempel til Cheil for at meddele, hvilke priser der skulle anvendes over for de tre store europæiske kunder ([]*, []* og []*). Desuden drøftede man forholdet mellem priserne på IMP, GMP og I&G (se Cheils erklæring).
- (116) Den 25. januar 1994 holdt Cheil og Takeda et møde for at drøfte videreførelsen af modkøbsaftalen. Det blev aftalt, at mængde og pris skulle holdes på det samme niveau som i 1993. Ifølge Cheil beklagede Takeda sig over, at Cheil ikke efterkom den eksisterende aftale for Europa, []* og []*. For eksempel skulle Takeda have beklaget sig til Cheil over, at []* havde bedt Takeda om at sænke sin pris på IMP til 16,5 USD/kg, efter at Cheil havde tilbudt []* en pris på dette niveau.
- (117) Cheil fremfører, at dets referat af dette møde klart angiver, at de japanske producenter spillede den førende rolle. Efter drøftelser mellem Cheil og Takeda vedrørende den japanske industris »modkøb«, skal Takeda have anført, at der ville blive truffet en endelig beslutning på dette område på et møde mellem Ajinomoto og Takeda⁽⁷⁷⁾.
- (118) Den 25. august 1994⁽⁷⁸⁾ blev der holdt møde i Tokyo. Cheils og Miwons referater af dette møde viser, at man drøftede de internationale markedspriser og salgspriserne for nukleotider. Parterne udvekslede synspunkter om de nye målpriser, der skulle anvendes. Japanerne ønskede at forhøje de internationale priser. Ifølge Cheils rapport om dette møde⁽⁷⁹⁾ foreslog Takeda, at parterne hævede prisen på én gang til 30 USD/kg, mens de øvrige foreslog, at priserne blev forhøjet gradvis med 1-2 USD/kg. Cheil fremfører, at japanerne beklagede sig over, at de koreanske virksomheder ikke efterkom beslutningerne.
- (119) Endelig drøftede parterne deres samarbejde med hensyn til de tre store europæiske kunder. Især bad Ajinomoto Cheil og Daesang om at undlade at sælge til []*. Som konklusion på dette møde blev det vedtaget at holde et andet møde i Seoul i midten af september 1994, hvor de vigtigste spørgsmål, der skulle drøftes, var følgende: »(a) prisforhøjelse: fastsættelse af målpris på 30 USD/kg, (b) Cheil og Miwon skulle redegøre for deres holdning til de »tre store« (især []*)« (»(a) price raise: setting target price at USD 30/kg; (b) Cheil and Miwon would define their attitude to Big 3 (especially []*)«⁽⁸⁰⁾.
- (120) Tidligere, nemlig den 7. og 8. juli 1994, havde de japanske og koreanske producenter holdt møde om pristilbuddene for Europa for 1995. Det fremgår af Cheils referat af mødet, at de japanske producenter insisterede kraftigt på at forhøje priserne i 1995. De koreanske producenter blev bedt om at tilbyde en pris, der var 2 USD/kg lavere end prisen på de japanske produkter. Referatet fortsætter med en intern meddelelse med én klar besked: »Forsøg venligst at forhøje prisen på baggrund af knapheden hos de koreanske producenter og apprecieringen af yen'en« (»Please, try to raise the price based on the shortage of Korean makers and yen appreciation«)⁽⁸¹⁾.
- (121) Ifølge Cheil blev der holdt endnu et møde den 6. oktober 1994 mellem Ajinomoto, Takeda og Cheil på Hotel Lotte i Seoul, hvor man drøftede det koreanske samarbejde med hensyn til de tre store kunder i Europa. Andre punkter på dagsordenen var det koreanske samarbejde om det []* marked og en gennemgang af det []* marked (herunder Cheils salg til en []* kunde, som i forvejen var genstand for uenighed mellem Cheil og de japanske producenter). Cheil fremfører, at det ikke afgav nogen tilsagn på dette møde under påskud af, at Miwon ikke var til stede⁽⁸²⁾.
- (122) En intern fax fra Ajinomoto af 17. oktober 1994 vedrører en telefonsamtale mellem Miwon, Cheil og Ajinomoto, og viser, at Ajinomoto bad Cheil om at fremsætte et tilbud til []* i Europa en uge tidligere end Ajinomotos tilbud til samme virksomhed. Cheil svarede, at det ville acceptere dette, hvis Miwon accepterede først. Med hensyn til pristilbuddet udtaler Cheil, at dets ansatte ville blive instrueret om at fremsætte et salgstilbud på 49,50 DEM/kg, men det afslog at fremsætte et tilbud på 50 DEM/kg. Miwon krævede, at Ajinomoto aftog en yderligere mængde af produktet fra Miwon som betingelse for at acceptere Ajinomotos anmodning om at fremsætte et højt pristilbud til []*.
- (123) Takeda og Miwon mødtes i Seoul den 6. februar 1995⁽⁸³⁾ for at drøfte verdenspriserne for nukleotider samt modkøbsvilkårene.

⁽⁷⁶⁾ Jf. s. 1935 i Kommissionens dossier.

⁽⁷⁷⁾ Jf. s. 306 i Kommissionens dossier.

⁽⁷⁸⁾ Daesang fremfører, at de japanske producenter havde holdt et forudgående møde den 24. august 1994 som optakt til mødet den 25. august 1994 med de to koreanske producenter (se s. 5 i Daesangs erklæring, og s. 1935 i Kommissionens dossier).

⁽⁷⁹⁾ Jf. s. 392-393 i Kommissionens dossier.

⁽⁸⁰⁾ Jf. s. 397-404 i Kommissionens dossier.

⁽⁸¹⁾ Jf. Cheils erklæring på s. 6 og bilag 5.

⁽⁸²⁾ Jf. s. 307 i Kommissionens dossier.

⁽⁸³⁾ Jf. s. 1937 og 405-410 i Kommissionens dossier.

- (124) Den 16.-17. oktober 1995 blev der holdt møde på Takedas hovedkontor i Tokyo. Ajinomoto, Takeda, Cheil og Daesang deltog. Ifølge Daesang drøftede man på dette møde verdensmarkederne for nukleotider og situationen med hensyn til de »tre store«. Desuden drøftede man de gældende priser i forskellige lande og regioner (herunder Europa) for at se, om målpriserne blev overholdt, eller om de skulle justeres. Ajinomoto opgav priser, som andre producenter skulle tilbyde []*, og de øvrige producenter indvilligede heri. Takeda siges at have gjort det samme med hensyn til []* og []*, og de øvrige, herunder Ajinomoto, indvilligede heri ⁽⁸⁴⁾.
- (125) Inden dette møde blev der holdt andre møder mellem parterne bilateralt og mellem de fire producenter. Daesang fremfører, at det i perioden fra april 1995 til den 16. oktober 1995 deltog i omkring 3-4 møder med Ajinomoto på Mitras hovedkontor i Seoul og omkring 1-2 møder med Takeda samme sted. Der blev holdt 2-3 møder i en konferencsal på Hotel Lotte, hvor alle fire producenter deltog. På hvert af disse møder gennemgik parterne priserne i de forskellige regioner for at se, om de tidligere aftalte målpriser blev overholdt, eller om de skulle opretholdes, sænkes eller forhøjes. Nogle af målpriserne blev forhøjet (dvs. []* målprisen blev fastholdt, selv om den blev omregnet til en pris pr. pund i stedet for en pris pr. kilo). Parterne drøftede og vedtog desuden en forhøjelse af markedspriserne i de forskellige regioner som grundlag for en forhøjelse af prisen over for de tre store europæiske kunder ⁽⁸⁵⁾.
- (126) Karteldeltagerne mødtes i Seoul i december måned for at se på samarbejdet i 1995. Ifølge mødereferatet ⁽⁸⁶⁾ ledte Ajinomoto dette møde og takkede alle for deres samarbejde i 1995, som havde medført en effektiv gennemførelse af prisforhøjelserne for nukleotider, og opfordrede alle til at fortsætte dette samarbejde i 1996, så nukleotidpriserne kunne forhøjes yderligere. C.H. Kim fra Daesang siges at have udtalt, at han ville fortsætte samarbejdet, og de øvrige deltagere »viste deres tilslutning ved at nikke eller fremsætte bekræftende udtalelser« (»showed their agreement by nodding or saying words to that effect«).
- (127) Ifølge Daesangs erklæring ⁽⁸⁷⁾ mødtes de fire producenter (Takeda, Ajinomoto, Daesang og Cheil) den 7. marts 1996 i Seoul for at fastsætte målprisen for 1996 for salget til de tre store kunder. Ajinomoto foreslog en international målpris på 35 USD/kg. Med hensyn til det europæiske marked generelt foreslog Takeda, at der blev anvendt en ny pris i Europa sidst i august 1996. Ajinomoto foreslog, at denne pris blev fastsat til 51 DEM/kg. Takeda forelagde Kommissionen en kopi af sit referat af dette møde ⁽⁸⁸⁾.
- (128) Ifølge dette mødereferat var der en fælles forståelse mellem deltagerne for at forhøje prisen i 1996. Virksomhederne bekræftede hver især, at de ikke ville ændre de gældende leveringsmængder, og vedtog, at en forbedring af prisen ville blive prioriteret højest. Ifølge mødereferatet drøftede deltagerne politikken for forhøjelse af 1996-priserne, med prisplanen for 1997 for de tre store (europæiske) kunder in mente. Det blev aftalt, at målprisen for de tre store virksomheder skulle være 35 USD/kg (en forhøjelse på ca. 10 %) på USD-basis. For at opnå denne pris ville nukleotidproducenterne udarbejde en plan for forhøjelse af de generelle markedspriser, der skulle nå op på 35 USD/kg senest i september/oktober [1996].
- (129) Den 21. maj 1996 blev der på Ajinomotos anmodning holdt et møde med Miwon om Miwons lave salgspris i Europa. Med hensyn til Europa underrettede Ajinomoto Miwon om, at det forhandlede med de europæiske kunder om prisen for andet halvår 1996, men at det ville være meget vanskeligt at forhøje prisen i Tyskland og Spanien. Ajinomoto bemærkede, at prisniveauet i Spanien var på 44-45 DEM/kg, men at det burde have ligget på 49 DEM/kg på grundlag af prisen i 1995. En europæisk målpris på 50 DEM/kg blev aftalt i juni 1996, undtagen for afsætningen til »de tre store kunder« ⁽⁸⁹⁾.
- (130) Samme dag holdt Ajinomoto også møde med Cheil for at drøfte gennemførelsen af de aftalte prisforhøjelser. Cheil siges at have udtalt, at sådanne prisforhøjelser ikke ville være mulige i Europa før juli 1996. Ajinomoto insisterede på, at de aftalte priser blev gennemført senest ved udgangen af august 1996 ⁽⁹⁰⁾.
- (131) Ifølge Daesangs supplerende meddelelse ⁽⁹¹⁾ begyndte drøftelserne om de priser, der skulle anvendes over for de tre store kunder for 1997, på et møde den 3. juli 1996. Takeda foreslog en ny europæisk målpris, og de andre parter fremsatte bemærkninger til forslaget under mødet.

⁽⁸⁴⁾ Jf. s. 1075 i Kommissionens dossier.

⁽⁸⁵⁾ Jf. s. 1937-1939 og s. 405-423 i Kommissionens dossier.

⁽⁸⁶⁾ Jf. s. 1076 i Kommissionens dossier.

⁽⁸⁷⁾ Jf. Daesangs erklæring, s. 10, eller s. 1940 i Kommissionens dossier; jf. også bilag 12 til Daesangs erklæring og s. 426-427 i Kommissionens dossier.

⁽⁸⁸⁾ Takeda bemærkede korrekt i sit svar på klagepunktsmeddelelsen, at det ganske vist havde bekræftet, at referatet henviser til 17. marts 1996 i stedet for 7. marts, men at der i virkeligheden henvises til mødet den 7. marts (referatet indeholder i virkeligheden også konklusionerne af mødet og var blevet udarbejdet den 12. marts 1996).

⁽⁸⁹⁾ Jf. s. 1941 i Kommissionens dossier.

⁽⁹⁰⁾ Jf. bilag 5 til Cheils erklæring, s. 2610-2612 i Kommissionens dossier.

⁽⁹¹⁾ Jf. s. 12 og 13 i Daesangs erklæring, s. 1942-1943 i Kommissionens dossier.

- (132) Miwon og Takeda holdt møde igen den 9. juli 1996 i New Jersey i USA og drøftede verdensmarkedsprisen på nukleotider. Takeda bad Daesang om at samarbejde om prisfastsættelsen ⁽⁹²⁾.
- (133) På et eller andet tidspunkt i sommeren 1996 holdt Ajinomoto, Takeda, Miwon og Cheil møde igen for at drøfte situationen på markederne for nukleotider, herunder i Europa, og udvekslede oplysninger om salgspriserne ⁽⁹³⁾.
- (134) På et møde den 29. august 1996 i Seoul underrettede Takeda de øvrige ⁽⁹⁴⁾ om sit planlagte pristilbud til [...] for 1997 og bad de andre om at tilbyde en højere pris (54 DEM/kg). Takeda bad også de øvrige om at underrette den, hvis [...] bad dem om et pristilbud. Takeda foreslog en række forskellige forhold, der kunne meddeles kunderne som begrundelse for en prisforhøjelse ⁽⁹⁵⁾.
- (135) Det skal også bemærkes, at der ligeledes blev anvendt bilaterale møder til at påvirke resultatet af de »generelle« møder mellem konkurrenter. For eksempel holdt Ajinomoto og Miwon et møde den 28. august 1996, en dag før det faktiske konkurrentmøde, hvor Ajinomoto talte for en prisforhøjelse over for kunden [...] for 1997. Ifølge Daesang ønskede Ajinomoto at sikre sig Miwons støtte, før det faktiske møde mellem konkurrenterne fandt sted ⁽⁹⁶⁾.
- (136) Takeda fremfører i denne forbindelse, at Ajinomoto, efter de amerikanske myndigheders undersøgelser af selskabets deltagelse i et verdensomspændende lysinkartel, undgik at deltage i firepartsmøderne med andre nukleotidproducenter (fra august 1996), selv om det fortsat deltog i nukleotidaftalerne. I stedet fortsatte det med at føre direkte bilaterale kontakter med Takeda, normalt før eller efter disse møder. Ifølge Takeda forventede Ajinomoto, at Takeda skulle bruge Ajinomotos oplysninger som grundlag for forhandlingerne med de koreanske producenter ⁽⁹⁷⁾. Som svar på klagepunktsmeddelelsen fremfører Ajinomoto, at disse påstande er ukorrekte og ikke er underbygget af beviser. Det behandles mere detaljeret under afsnittet »Overtrædelsens varighed«, hvor længe Ajinomoto helt nøjagtigt har deltaget i kartelarrangementerne.
- (137) Daesang oplyser, at det blev underrettet af Takeda om, at alle parter havde indgået en aftale om priserne over for de tre store kunder under en golfrunde, der var tilrettelagt af repræsentanter for Miwon og Takeda i New Jersey den 10. september 1996.
- (138) Ifølge en rapport, som Takeda har fremlagt, blev der holdt møde i marts 1997 mellem Takeda, Cheil og Daesang, og der blev indgået en aftale om målpriser på 30 USD ⁽⁹⁸⁾.
- (139) De målpriser, der blev fastsat for 1997, viste sig at være vanskelige at opretholde. Der blev tilrettelagt et møde i Seoul fra 26.-28. maj 1997. Ifølge Takedas referat af dette møde ⁽⁹⁹⁾ blev der indgået en aftale om fastsættelse af den oversøiske pris på 25 USD/kg for 1997, »et niveau, der ligger under de 30 USD, der blev vedtaget på mødet i marts 1997« (»a level falling short of USD 30 agreed upon in the March 1997 meeting«). I referatet er der endvidere anført følgende: »Idet vi går ud fra den vurdering, at det er nødvendigt at forhøje priserne inden forhandlingerne i efteråret med de forskellige store europæiske selskaber om næste års kontrakter, udvekslede vi synspunkter med de to selskaber (Cheil og Daesang) om intervallet for prisforhøjelsen og tidsplanen« (»proceeding from the judgement that price improvements are necessary before the next year's contracts are negotiated with the different major European companies scheduled for autumn, we exchanged views with the two companies (Cheil and Daesang) on the range of price improvement and the timing (schedules)«).
- (140) Til sidst aftalte de en forhøjelse op til 29-31 USD/kg for det følgende år. Der blev ligeledes indgået en aftale vedrørende en af de europæiske kunder, []*. Ifølge Takedas mødereferat ⁽¹⁰⁰⁾ blev den kontraktpris over for []*, der blev aftalt for 1997, fastsat til 48 DEM/kg/32 USD/kg. Den ville blive forsøgt forhøjet med ca. 6 % (51 DEM/kg), men Takeda erkendte, at det ville blive vanskeligt at opnå en sådan forhøjelse.
- (141) Takeda besøgte Miwon i Amsterdam den 3. juni 1997. På dette møde drøftede man nukleotidmarkedet i Europa, Miwons salg til [...]*, [...]* og [...]*, udvekslingen af prisoplysninger i Europa og mulighederne for prisforhøjelser. Et tilsvarende møde blev holdt mellem Takeda og Cheil den 9. juni 1997 i Frankfurt, hvor der også blev udvekslet oplysninger om priserne i Europa og om muligheden for at forhøje disse priser ⁽¹⁰¹⁾.
- (142) Takeda mødtes igen med Miwon i New Jersey i USA den 10. juli 1997 og den 16. september 1997 for at drøfte nukleotidmarkedet i almindelighed ⁽¹⁰²⁾.
- (143) Ifølge Takedas erklæring mødtes Takedas []* for første gang med sin nye kollega i Ajinomoto den 25. juli 1997. På dette møde, der fandt sted på en restaurant i Tokyo, drøftede de, hvordan nukleotidmarkedet var blevet organiseret mellem producenterne i de senere år, og udvekslede deres selskabers synspunkter om prisstrategi. Ajinomoto anfører derimod, at der hverken på dette eller senere møder, så vidt selskabet ved, blev drøftet europæiske målpriser eller kunder (»European target prices or customers were not discussed«).

⁽⁹²⁾ Jf. Daesang' erklæring, s. 1943 i Kommissionens dossier.

⁽⁹³⁾ Jf. Daesangs erklæring, s. 1944 i Kommissionens dossier.

⁽⁹⁴⁾ Cheil, Daesang og Ajinomoto.

⁽⁹⁵⁾ Jf. s. 1945 i Kommissionens dossier.

⁽⁹⁶⁾ Jf. s. 1944 i Kommissionens dossier.

⁽⁹⁷⁾ Jf. s. 2171-2172 i Kommissionens dossier.

⁽⁹⁸⁾ Jf. s. 2146 i Kommissionens dossier.

⁽⁹⁹⁾ Jf. s. 2146 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁰⁰⁾ Jf. s. 1946 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁰¹⁾ Jf. s. 2217-2220 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁰²⁾ Jf. Daesangs erklæring på s. 1947 i Kommissionens dossier.

(144) Takedas oplysninger om dette møde og om mødet i september 1997 giver et noget andet billede. Takedas mødereferat ⁽¹⁰³⁾ nævner udtrykkeligt, at Ajinomoto blandt andet meddelte Takeda, »at Ajinomoto allerede havde foreslået en 10 % forhøjelse på DEM-grundlag (til ca. 51 DEM?) over for deres forhandlere for det kommende år []« (»that Ajinomoto had already suggested a 10 % increase on a DM basis (to around DM 51?) to their distributors for next year [...]«). Takeda nævnte over for Ajinomoto, at »de forstod denne forhøjelse af DEM-prisen med en ændring af dollarprisen in mente, men at dette afhænger af, hvordan det videregives til de øvrige selskaber, Takeda, Cheil og Miwon« (»they understood their increase in DM pricing with a change to dollar pricing in mind, but that [this] depend[s] on how this was passed on the other companies, Takeda, Cheil and Miwon«). Takeda meddelte også Ajinomoto, at det ville fastsætte priserne over for []* og []* på grundlag af den europæiske markedsundersøgelse, der var planlagt til begyndelsen af oktober ⁽¹⁰⁴⁾.

(145) Ca. 1 måned senere mødtes Takeda med repræsentanter for Cheil og Miwon på særskilte bilaterale møder den 27.-29. august 1997. Ifølge Takeda var modkøbsaftalerne hovedemnet for møderne, men det er muligt, at selskaberne også på dette møde nævnte de kommende årlige kontraktforhandlinger med de tre store kunder. Daesang fremfører, at det også holdt møde med Takeda i USA den 10. juli 1997 og den 16. september 1997 og drøftede nukleotidmarkedet i almindelighed ⁽¹⁰⁵⁾.

(146) I september 1997 mødtes Takeda igen med Ajinomoto. Ifølge Takeda meddelte Ajinomoto, at det tilstræbte en 15 % prisforhøjelse for 1998 og et minimum på 10 % ⁽¹⁰⁶⁾. I et samtidigt dokument, som Takeda har fremlagt om dette møde ⁽¹⁰⁷⁾, er det anført, at »de enkelte selskabers hovedkontor tilsyneladende har vedtaget den pris, som A[jinomoto], C[heil] og MW [Miwon/Daesang] har tilbudt []*, og den pris, som T[akeda] har tilbudt []*, []* i forbindelse med kontraktforhandlingerne for det kommende år. Vi antog, at produkterne fra C[heil] og MW [Miwon] ville blive behandlet i Europa efter arrangementet med toldpræferencer« (»the head office of each company seems to have decided [upon] the offered price from A[jinomoto], C[heil] and MW (Miwon/Daesang) to [...] and the offered price from T[akeda] to []*, []* for contract negotiations for the next year. We assumed that in Europe, the products of C[heil] and MW (Miwon) would get GSP treatment«) ⁽¹⁰⁸⁾.

⁽¹⁰³⁾ Jf. s. 2223 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁰⁴⁾ I sit svar på Kommissionens klagepunktsmeddelelse bestrider Ajinomoto Takedas beskrivelse af disse begivenheder, som behandles mere udførligt under afsnittet »Overtrædelsens varighed«.

⁽¹⁰⁵⁾ Jf. s. 1947 and 1974 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁰⁶⁾ Jf. s. 2176 i Kommissionens dossier; Ajinomoto bestrider denne beskrivelse af begivenhederne, som behandles mere udførligt i forbindelse med beskrivelsen af, hvor længe Ajinomoto deltog i overtrædelsen.

⁽¹⁰⁷⁾ Jf. s. 2224 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁰⁸⁾ Ajinomoto har i sin erklæring af 29. november 2002 gengivet det således: »Seems that the head office of each company has studied and tentatively decided on the price to be proposed at the negotiation for the next year contract scheduled for October and November by A, C, MW with []* and by T with []* and []* groups. On the premise that C's and MW's product will continue to enjoy GSP in Europe next year« (De enkelte virksomheders hovedkontor har tilsyneladende undersøgt og forsøgsvis vedtaget den pris, som under forhandlingerne om næste års kontrakt, der er planlagt til oktober og november, skal foreslås af A, C, MW over for []* og af T over for []* og []*-koncernerne. Under forudsætning af, at C's og MW's produkt fortsat vil falde ind under arrangementet med toldpræferencer i Europa næste år).

(147) Ifølge Daesang holdt Miwon møde med Takeda i Seoul i oktober 1997, hvor de generelt drøftede den faldende pris på nukleotider på verdensmarkedet ⁽¹⁰⁹⁾.

(148) Cheil fremfører, at det holdt møder med Takeda den 24. og 26. marts 1998 i Seoul, og at man på disse møder ⁽¹¹⁰⁾ drøftede nukleotidmarkedet og -produktionen på verdensplan. Der blev holdt endnu et møde mellem Cheil og Takeda den 2. juni 1998, og Cheil fremfører, at de på dette møde drøftede prisfaldet på nukleotider og Cheils lavprissalg på det japanske marked.

(149) Der er ikke påvist andre kartelmøder.

Del II — RETLIG VURDERING

A. JURISDIKTION (ANVENDELSE AF TRAKTATEN OG EØS-AFTALEN)

1. FORHOLDET MELLEM TRAKTATEN OG EØS-AFTALEN

(150) Ovennævnte aftaler blev anvendt i de fleste medlemsstater og i EØS (Norge og, før tiltrædelsen af EU, Østrig).

(151) EØS-aftalen, der indeholder konkurrenceregler svarende til traktatens, trådte i kraft den 1. januar 1994. Denne beslutning omfatter derfor anvendelsen af EØS-aftalens konkurrenceregler (især artikel 53, stk. 1) fra dette tidspunkt på de aftaler, som Kommissionen har rejst indvendinger mod.

(152) For så vidt som aftalerne påvirkede konkurrencen og handelen mellem medlemsstaterne, anvendes traktatens artikel 81, mens EØS-aftalens artikel 53 anvendes i det omfang, hvor kartellet påvirkede handelen mellem Fællesskabets og EFTA's medlemsstater eller mellem de EFTA-lande, der deltog i EØS-samarbejdet.

(153) Hvis en aftale eller praksis kun påvirker handelen mellem Fællesskabets medlemsstater, er det Kommissionen, der har kompetence til at behandle sagen, og den anvender i så fald traktatens artikel 81, stk. 1. Hvis en aftale derimod kun påvirker handelen mellem EFTA-/EØS-landene, har EFTA-Tilsynsmyndigheden enekompetence og anvender i så fald EØS-aftalens konkurrenceregler, især EØS-aftalens artikel 53, stk. 1 ⁽¹¹¹⁾.

⁽¹⁰⁹⁾ Jf. Daesangs erklæring på s. 1947-1948 i Kommissionens dossier.

⁽¹¹⁰⁾ Jf. s. 309 i Kommissionens dossier.

⁽¹¹¹⁾ Uden at det påvirker Kommissionens kompetence, når handelen mellem medlemsstaterne påvirkes, har EFTA-Tilsynsmyndigheden også kompetence til at behandle sagen, hvis de deltagende virksomheders omsætning på EFTA-staternes område udgør mindst 33 % af deres omsætning i EØS-området, jf. EØS-aftalens artikel 56, stk. 1, litra b).

(154) I den foreliggende sag har Kommissionen kompetence til at anvende både traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, på grundlag af EØS-aftalens artikel 56, da kartellet havde mærkbar indvirkning på handelen mellem Fællesskabets medlemsstater ⁽¹¹²⁾.

B. ANVENDELSE AF TRAKTATENS ARTIKEL 81 OG EØS-AFTALENS ARTIKEL 53

1. TRAKTATENS ARTIKEL 81, STK. 1, OG EØS-AFTALENS ARTIKEL 53, STK. 1

(155) I traktatens artikel 81, stk. 1, er det fastsat, at alle aftaler mellem virksomheder, alle vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder og alle former for samordnet praksis, der kan påvirke handelen mellem medlemsstater, og som har til formål eller til følge at hindre, begrænse eller fordreje konkurrencen inden for fællesmarkedet, er uforenelige med fællesmarkedet og er forbudt, navnlig når de består i direkte eller indirekte fastsættelse af købs- eller salgspriser eller af andre forretningsbetingelser, begrænsning af eller kontrol med produktion og afsætning, eller opdeling af markeder eller forsyningskilder.

(156) EØS-aftalens artikel 53, stk. 1 (der er udarbejdet med EF-traktatens artikel 81, stk. 1, som model) indeholder et tilsvarende forbud mod aftaler, vedtagelser og samordnet praksis, idet henvisningen til handelen »mellem medlemsstater« er erstattet af en henvisning til handelen »mellem de kontraherende parter« (i denne forbindelse forstås ved »kontraherende parter« Fællesskabet og de enkelte (dáværende) EFTA-lande), og henvisningen til konkurrencen »inden for fællesmarkedet« er erstattet af en henvisning til konkurrencen »inden for det af ... [EØS]-aftalen omfattede område«.

2. AFTALER OG SAMORDNET PRAKSIS

(157) Traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53 forbyder aftaler, vedtagelser inden for virksomhedssammenslutninger og samordnet praksis.

(158) Der kan siges at foreligge en aftale, når parterne tilslutter sig en fælles plan, der begrænser eller vil kunne begrænse deres individuelle kommercielle adfærd ved at fastlægge retningslinjerne for de foranstaltninger, de skal gennemføre i fællesskab eller undlade at gennemføre på markedet. Den behøver ikke at være udfærdiget skriftligt, der er ingen formaliteter, som skal være opfyldt, og der er ingen krav om kontraktlige sanktioner eller håndhævelsesforanstaltninger. Aftalen kan være udtrykkeligt udformet eller fremgå indirekte af parternes adfærd.

(159) Førsteinstansretten fastslog følgende i sin dom i de forenede sager T-305/94 osv., *Limburgse Vinyl Maatschappij N.V. m.fl. mod Kommissionen (PVC II)* ⁽¹¹³⁾

(præmis 715): »efter fast retspraksis er det, for at der kan være tale om en aftale i henhold til traktatens artikel 81, stk. 1, tilstrækkeligt, at de pågældende virksomheder har udtrykt fælles vilje til at indrette deres adfærd på markedet på en bestemt måde«.

(160) En »aftale« i henhold til traktatens artikel 81, stk. 1, kræver ikke samme sikkerhed som håndhævelsen af en kommerciel kontrakt efter civilretten. Desuden kan udtrykket »aftale« i tilfælde af et langvarigt, komplekst kartel anvendes ikke blot på enhver overordnet plan eller på udtrykkeligt aftalte vilkår, men også på gennemførelsen af, hvad der er aftalt på grundlag af de samme ordninger og med samme fælles mål for øje.

(161) Som Domstolen fastslog i sag C-49/92P, *Kommissionen mod Anic Participazioni SpA* ⁽¹¹⁴⁾, præmis 81 (der stadfæstede Førsteinstansrettens dom), følger det af ordlyden i traktatens artikel 81, stk. 1, at en aftale kan bestå i ikke alene en enkeltstående handling, men også en række handlinger eller en vedvarende adfærd.

(162) Et komplekst kartel kan derfor betragtes som en enkelt vedvarende overtrædelse i den periode, hvor det eksisterede. Aftalen kan meget vel blive ændret fra tid til anden, eller dens ordninger kan tilpasses eller styrkes af hensyn til den nye udvikling. Det påvirker ikke denne vurderings gyldighed, at et eller flere elementer i en række handlinger eller i en vedvarende adfærd i sig selv ville kunne indebære en overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1.

(163) Selv om et kartel er et fælles foretagende, kan de enkelte deltagere hver især spille en bestemt rolle. En eller flere kan spille en dominerende rolle som primus motor. Der kan også opstå interne konflikter og rivaliseringer, ja endog snyderi, men det forhindrer ikke, at der er tale om en aftale eller samordnet praksis efter traktatens artikel 81, stk. 1, når deltagerne forfølger et fælles og vedvarende mål.

(164) Selve den omstændighed, at de enkelte karteldeltagere kan spille den rolle, der passer bedst til deres specifikke forhold, udelukker ikke, at de hver især er ansvarlige for overtrædelsen som helhed, herunder handlinger begået af andre deltagere, men med samme ulovlige formål og samme konkurrencebegrænsende virkninger. En virksomhed, der deltager i et fælles, ulovligt foretagende gennem handlinger, der bidrager til gennemførelsen af den fælles målsætning, er i hele den periode, hvor den har deltaget, også ansvarlig for handlinger, som andre virksomheder har foretaget som led i samme overtrædelse. Dette er især tilfældet, når det påvises, at den pågældende virksomhed var bekendt med de øvrige deltageres ulovlige adfærd eller med rimelighed kunne have forudset den eller have haft kendskab til den, og at den var indstillet på at løbe den dermed forbundne risiko (Domstolens dom i sagen *Kommissionen mod Anic*, præmis 83.)

⁽¹¹²⁾ Jf. kapitel 5 »Påvirkning af handelen mellem medlemsstaterne og mellem EØS-aftalens kontraherende parter«.

⁽¹¹³⁾ Saml. 1999 II, s. 931.

⁽¹¹⁴⁾ Saml. 1999 I, s. 4125.

(165) I traktatens artikel 81⁽¹¹⁵⁾ skelnes der mellem begreberne »samordnet praksis«, »aftaler mellem virksomheder« og »vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder«; formålet hermed er med forbuddene i denne artikel at ramme en form for koordinering mellem virksomheder, som, uden at være udmøntet i en egentlig aftale, bevidst erstatter konkurrencerisikoen med et praktisk samarbejde. Selv om parterne ikke udtrykkeligt har udarbejdet en fælles plan for deres handlinger på markedet, men bevidst vedtager eller tilslutter sig hemmeligt aftalte metoder, som letter koordineringen af deres kommercielle adfærd, kan deres adfærd stadig falde ind under traktatens artikel 81, stk. 1, som »samordnet praksis«⁽¹¹⁶⁾.

(166) Det er dog ikke nødvendigt, især i det tilfælde, hvor der er tale om en langvarig, kompleks overtrædelse, at Kommissionen karakteriserer den som enten den ene eller den anden form for ulovlig adfærd⁽¹¹⁷⁾. Begreberne aftale og samordnet praksis er flydende og kan overlape hinanden. Det er ikke engang sikkert, at det er realistisk muligt at foretage en sådan skelnen, da en overtrædelse kan omfatte karakteristika for hver type forbudt adfærd samtidig, mens nogle af dens elementer betragtet isoleret kunne beskrives nøje som den ene eller den anden form. Det ville dog være unaturligt at opdele en klart sammenhængende adfærd, der har et og samme overordnede mål, i flere særskilte former for overtrædelse. Et kartel kan derfor både være en aftale og en samordnet praksis samtidig. I artikel 81 fastlægges ingen bestemt kategori for en kompleks overtrædelse af den foreliggende type⁽¹¹⁸⁾.

⁽¹¹⁵⁾ EF-Domstolens og Førsteinstansrettens retspraksis, der analyseres nedenfor i forbindelse med fortolkningen af udtrykkene »aftaler« og »samordnet praksis« i traktatens artikel 81, afspejler principper, der var anerkendte før EØS-aftalens undertegnelse, og gælder derfor også for disse udtryk for så vidt som de anvendes i EØS-aftalens artikel 53. Henvisninger til traktatens artikel 81 gælder derfor også for EØS-aftalens artikel 53.

⁽¹¹⁶⁾ Jf. Førsteinstansrettens dom i sag T-7/89, Hercules mod Kommissionen, Saml. 1991 II, s. 1711, præmis 256. Jf. også EF-Domstolens dom i sag 48/69, Imperial Chemical Industries mod Kommissionen, Saml. 1972, s. 619, præmis 64 og de forenede sager 40-48/73 ff., Suiker Unie m.fl. mod Kommissionen, Saml. 1975, s. 1663.

⁽¹¹⁷⁾ Jf. også dommen i PVC II, hvor Førsteinstansretten fastslog, at »det i forbindelse med en sammensat overtrædelse, der har involveret adskillige producenter, som i adskillige år har haft det mål at gennemføre en fælles markedsregulering, ikke kan kræves af Kommissionen, at den kvalificerer den enkelte virksomheds overtrædelse på et givet tidspunkt som enten en aftale eller en samordnet praksis, idet begge disse former for overtrædelse under alle omstændigheder er omfattet af traktatens artikel 81«.

⁽¹¹⁸⁾ Førsteinstansrettens dom i sag T-7/89, Hercules mod Kommissionen, præmis 264.

3. EN ENKELT VEDVARENDE OVERTRÆDELSE

(167) I den foreliggende sag tilsluttede nukleotidproducenterne sig i en lang periode en fælles plan, der fastlagde retningslinjerne for deres handlinger på markedet og begrænsede deres individuelle kommercielle adfærd. Der er således tale om forhold, som er karakteristiske for en aftale efter traktatens artikel 81, stk. 1, selv om nogle faktuelle elementer i den ulovlige adfærd passende kunne beskrives som samordnet praksis, hvis det var hensigtsmæssigt.

(168) Fra udgangen af 1988 til juni 1998 foreligger der dog omfattende beviser på dette vedvarende hemmelige samarbejde på EØS-markedet for nukleotider mellem Takeda⁽¹¹⁹⁾, Ajinomoto⁽¹²⁰⁾, Daesang⁽¹²¹⁾ og Cheil⁽¹²²⁾, der tilsammen tegner sig for praktisk talt hele markedet. Parterne gav over for hinanden udtryk for deres fælles vilje til at optræde på markedet på en bestemt måde og tilsluttede sig en fælles plan om at begrænse deres individuelle kommercielle adfærd. Aftalen om udarbejdelse af denne plan med henblik på begrænsning af konkurrencen går derfor tilbage til i hvert fald 1988. Det hemmelige samarbejde tog sigte på at nå et enkelt konkurrencebegrænsende økonomisk mål, nemlig at forhindre priskonkurrence ved at aftale målpriser og prisforhøjelser.

(169) I betragtning af producenternes fælles plan og fælles mål, nemlig at udelukke konkurrencen på markedet for nukleotider, mener Kommissionen, at den pågældende adfærd må betragtes som en enkelt vedvarende overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, hvor deltagerne hver især må bære ansvaret for den periode, hvor de har tilsluttet sig den fælles plan. Disse arrangementer er beskrevet udførligt i sagsfremstillingen i denne beslutning. Beskrivelsen støttes af et omfattende og klart bevismateriale, hvortil der systematisk henvises i teksten.

4. BEGRÆNSNING AF KONKURRENCEN

(170) Aftalekomplekset i den foreliggende sag havde til formål og til følge at begrænse konkurrencen inden for Fællesskabet og EØS.

⁽¹¹⁹⁾ For Takedas vedkommende fra 8. november 1988 til 2. juni 1998.

⁽¹²⁰⁾ For Ajinomotos vedkommende fra 8. november 1988 til september 1997.

⁽¹²¹⁾ For Daesangs vedkommende fra 19. december 1988 til 31. december 1997.

⁽¹²²⁾ For Cheils vedkommende fra (slutningen af) marts 1989 til 2. juni 1998.

(171) I traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, er det udtrykkeligt fastsat, at aftaler er konkurrencebegrænsende, når de består i:

»a) direkte eller indirekte fastsættelse af salgspriser eller andre forretningsbetingelser; b) begrænsning af eller kontrol med produktion, afsætning eller teknisk udvikling eller c) opdeling af markeder eller forsyningskilder«.

Listen er ikke udtømmende.

(172) I det kompleks af aftaler og arrangementer, der er behandlet i den foreliggende sag, kan følgende elementer betragtes som relevante for, at der kan konstateres en overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1:

- kundefordeling
- markedsfordeling
- aftalte mål- og mindstepriser
- aftalte, samordnede prisforhøjelser
- udveksling af oplysninger om salgstal for at kontrollere anvendelsen af målpriserne
- deltagelse i regelmæssige møder og andre kontakter for at vedtage ovennævnte begrænsninger og gennemføre og/eller ændre dem efter behov.

(173) Disse typer arrangementer har til formål at begrænse konkurrencen som omhandlet i traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1. Da prisen er det vigtigste konkurrenceinstrument, tog producenterne forskellige hemmelige arrangementer og ordninger i sidste instans sigte på at forhøje prisen til deres egen fordel til over det niveau, som ville gøre sig gældende ved fri konkurrence.

(174) For at fastslå, at traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, finder anvendelse, er det ikke nødvendigt at se på en aftales faktiske konkurrencemæssige virkninger, når det først er påvist, at aftalerne havde til formål at begrænse konkurrencen⁽¹²³⁾.

⁽¹²³⁾ Førsteinstansrettens dom i de forenede sager T-25/95 ff., Cimenteries CBR m.fl. mod Kommissionen, Saml. 2000 II, s. 491, præmis 3927. Jf. også Førsteinstansrettens dom i sag T-374/94, T-375/94, T-384/94 og T-388/94, European Night Services m.fl. mod Kommissionen, Saml. 1998 II, s. 3141, præmis 136, hvor Retten fastslog dette specielt i forbindelse med prisaftaler.

(175) Kartellet havde dog også konkurrencebegrænsende virkninger. Kartelarrangementerne involverede således verdens største producenter af nukleotider og blev udtænkt, ledet og fremmet på højt niveau i de enkelte deltagende virksomheder⁽¹²⁴⁾. Målpriserne, prisforhøjelserne og kundefordelingen, der var kartellets primære formål, blev aftalt, meddelt kunderne og gennemført overalt i EØS.

(176) Cheil og Ajinomoto fremfører i deres svar på klagepunktsmeddelelsen, at den restriktive indvirkning på konkurrenceforholdene var meget begrænset. Ajinomoto mener desuden, at Kommissionens konklusion bygger på et ufyldstgørende bevismateriale, som ikke i tilstrækkelig grad viser, hvilken virkning arrangementerne havde på markedet. De pågældende arrangementers restriktive virkninger er beskrevet mere udførligt i betragtning 224-238.

5. PÅVIRKNING AF HANDELEN MELLEM MEDLEMSSTATERNE OG MELLEM EØS-AFTALENS KONTRAHERENDE PARTER

(177) Den vedvarende aftale mellem producenterne havde mærkbar indvirkning på handelen mellem medlemsstaterne og mellem EØS-aftalens kontraherende parter.

(178) Traktatens artikel 81, stk. 1, vedrører aftaler, der kan skade etableringen af et indre marked mellem medlemsstaterne, enten fordi de afskærmer nationale markeder, eller fordi de påvirker konkurrencestrukturen inden for fællesmarkedet. På tilsvarende måde vedrører EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, aftaler, der skader etableringen af et ensartet europæisk økonomisk samarbejdsområde.

(179) Det fremgår af EF-Domstolens retspraksis, at »en aftale mellem virksomheder for at kunne påvirke handelen mellem medlemsstater skal gøre det muligt på grundlag af en række objektive retlige [...] omstændigheder med en tilstrækkelig grad af sikkerhed at forudse, at den kan udøve direkte eller indirekte, aktuel eller potentiel indflydelse på handelsstrømmene mellem medlemsstaterne«⁽¹²⁵⁾. Under alle omstændigheder forudsætter traktatens artikel 81, stk. 1, ikke, at de deri omhandlede aftaler rent faktisk har påvirket handelen mellem medlemsstaterne, men at det påvises, at aftalerne kan få en sådan virkning⁽¹²⁶⁾.

⁽¹²⁴⁾ Se ovenfor under »Deltagere«.

⁽¹²⁵⁾ Dom i de forenede sager C-215/96 og C-216/96, Bagnasco mod Banca Popolare di Novara m.fl., Saml. 1999 I, s. 135, præmis 47 og 48.

⁽¹²⁶⁾ Dom i sag C-306/96, Javico mod Yves Saint Laurent, Saml. 1998 I, s. 1983, præmis 16 og 17; se også de forenede sager T-374/94 ff., European Night Services m.fl. mod Kommissionen, Saml. 1998 II, s. 3141, præmis 136.

(180) Som anført i afsnittet om samhandelen, er markedet for nukleotider præget af en betydelig handel mellem Fællesskabets medlemsstater. Selv om ingen af nukleotid-producenterne havde nogen produktionskapacitet i EØS i den relevante periode, blev nukleotider afsat i praktisk talt alle EØS-lande, enten gennem helejede datterselskaber eller gennem distributører i enkelte af medlemsstaterne. Samhandelen mellem Fællesskabet og de EFTA-lande, der er medlemmer af EØS, var også betydelig. Norge dækker hele sit behov ved import, især fra Fællesskabet, og før Østrigs, Finlands og Sveriges tiltrædelse dækkede disse lande også hele deres behov for nukleotider ved import.

(181) Anvendelse af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, på et kartel er dog ikke begrænset til den del af medlemmernes afsætning, der indebærer, at varerne rent faktisk føres fra den ene stat til den anden. Det er heller ikke nødvendigt, for at disse bestemmelser kan anvendes, at de enkelte deltageres individuelle adfærd, i modsætning til kartellet som helhed, påvirkede handelen mellem medlemsstaterne⁽¹²⁷⁾.

(182) I den foreliggende sag omfattede kartelaftalerne praktisk talt hele verdenshandelen, herunder samhandelen inden for Fællesskabet og EØS. Prisfastsættelsen og kundefordelingen medførte, eller kunne medføre, en automatisk omdirigering af handelen i forhold til de normale handelsmønstre⁽¹²⁸⁾.

6. KONKURRENCE REGLER, DER GÆLDER FOR ØSTRIG, FINLAND, ISLAND, LIECHTENSTEIN, NORGE OG SVERIGE

(183) EØS-aftalen trådte i kraft den 1. januar 1994. I den forudgående periode, hvor kartellet opererede, er traktatens artikel 81 den eneste bestemmelse, der finder anvendelse i forbindelse med denne procedure; i det omfang kartelaftalerne i denne periode begrænsede konkurrencen i Østrig, Finland, Island, Liechtenstein, Norge og Sverige (de daværende EFTA-lande), falder de ikke ind under denne bestemmelse.

(184) I perioden fra 1. januar til 31. december 1994 fandt EØS-aftalens bestemmelser anvendelse på Østrig, Finland, Island, Liechtenstein, Norge og Sverige; kartellet indebar således en overtrædelse af EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, og traktatens artikel 81, stk. 1, og

Kommissionen har kompetence til at anvende begge bestemmelser. Begrænsningen af konkurrencen i disse seks EFTA-lande i denne etårige periode falder ind under EØS-aftalens artikel 53, stk. 1.

(185) Efter Østrigs, Finlands og Sveriges tiltrædelse af EU den 1. januar 1995 kunne traktatens artikel 81, stk. 1, finde anvendelse på kartellet, for så vidt som det påvirkede konkurrencen på disse markeder. Kartellets aktiviteter i Norge, Island og Liechtenstein var fortsat en overtrædelse af EØS-aftalens artikel 53, stk. 1.

(186) Det betyder i praksis, at kartellet, for så vidt som det opererede i Østrig, Finland, Island, Liechtenstein, Norge og Sverige, var i strid med EØS's og/eller Fællesskabets konkurrenceregler fra den 1. januar 1994.

C. ADRESSATER

1. PRINCIPPER

(187) For at afgøre, hvem denne beslutning er rettet til, er det nødvendigt at fastslå, hvilke juridiske personer der bør tillægges ansvaret for overtrædelsen.

(188) Fællesskabets og EØS' konkurrenceregler finder anvendelse på »virksomheder«, og dette begreb er ikke identisk med begrebet juridisk person i national selskabs- eller skatteretlig forstand. Udtrykket »virksomhed« defineres ikke i traktaten. Det kan dog omfatte enhver, der udøver kommerciel virksomhed.

(189) Når det konstateres, at traktatens artikel 81, stk. 1, og/eller EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, er blevet overtrådt i en bestemt periode, er det nødvendigt at fastslå, hvilke fysiske eller juridiske personer der varetog virksomhedens drift på det tidspunkt, hvor overtrædelsen blev begået, så disse personer kan gøres ansvarlige for den.

(190) Ændring af virksomhedens retlige form eller identitet fritager den dog ikke for at blive straffet for den konkurrenceskadelige adfærd. Når den virksomhed, der har begået overtrædelsen, ikke længere eksisterer retligt set, kan bøden i stedet pålægges en retssuccessor.

2. BESLUTNINGENS ADRESSATER

(191) Under denne procedure opstår der ikke spørgsmål om, hvem beslutningen skal rettes til, og den vil blive sendt til de juridiske personer, der har været direkte involveret i overtrædelsen.

⁽¹²⁷⁾ Jf. dom i sag T-13/89, ICI mod Kommissionen, Saml. 1992 II, s. 1021, præmis 304.

⁽¹²⁸⁾ Dom i de forenede sager 209-215 og 218/78, Van Landewyck m.fl. mod Kommissionen, Saml. 1980, s. 3125, præmis 170.

(192) For Miwon Corporations vedkommende (¹²⁹), der ændrede retlig form i november 1997, er denne vurdering i overensstemmelse med Kommissionens normale praksis og Domstolens retspraksis (¹³⁰). Miwon Corporation Limiteds fuldstændige fusion med Sewon Co. Ltd, hvorved Daesang Corporation (¹³¹) opstod, betyder, at ansvaret pålægges det nye selskab. Der er en klar kontinuitet mellem Miwon og det nye selskab, det er blevet fusioneret ind i. Miwon ophørte med at eksistere retligt set, og dets retssubjektivitet samt dets aktiver og personale blev overdraget til Daesang Corporation.

D. OVERTRÆDELSENS VARIGHED

(193) Selv om noget af det materiale, som Kommissionen har fået forelagt (jf. betragtning 77) viser, at de oprindelige kontakter mellem de japanske producenter går helt tilbage til 1986, vil Kommissionen i forbindelse med denne procedure begrænse sin vurdering efter konkurrencereglerne og påleggelsen af bøder til perioden fra den 8. november 1988, dvs. tidspunktet for det først kendte møde mellem de japanske producenter, hvor de drøftede og aftalte priserne for de kommende forhandlinger med de tre store kunder (jf. betragtning 79). For Takedas og Ajinomotos vedkommende anses overtrædelsen således for at være begyndt den 8. november 1988.

(194) Daesang indrømmer, at det indgik en modkøbsaftale med Ajinomoto den 19. december 1988, hvor det blev aftalt mundtligt, at det var en betingelse, at Miwon ikke øgede sin afsætning til []* og ikke forhindrede []* producenters samarbejde om verdenspriserne (¹³²). Kommissionen vil derfor betragte den 19. december 1988 som det tidspunkt, hvor Daesangs overtrædelser begyndte.

(195) Ifølge en rapport om en forretningsrejse (¹³³) blev det første møde mellem nukleotidproducenter, hvor Cheil deltog, holdt mellem den 7. og 23. marts 1989. I samme rapport anføres det, at deltagerne aftalte at mødes igen i Kyung Ju i Korea den 7. juni 1989 (ifølge Daesang var det på dette møde, at målpriserne for 1989 blev aftalt).

(196) Med hensyn til de samme »P-møder« er det anført i en tredje rapport om en forretningsrejse, der er dateret 3.-10. oktober 1989 (¹³⁴), at formålet med mødet var at »drøfte, hvordan et prisfald kunne forhindres på det globale marked« (»discuss the way to prevent the price decline in the global market«) og at holde et »foreløbigt møde med Takeda for at drøfte nukleotidleverancerne til Takeda i 1990« (»preliminary meeting with Takeda to discuss nucleotides supply to Takeda in 1990«).

(197) Cheils deltagelse i overtrædelsen inden 1991 bekræftes også af referatet af et møde, der blev holdt den 5. oktober 1989 mellem Ajinomoto, Takeda, Daesang og Cheil, og hvor man drøftede målpriserne for 1990 og gennemførelsen af målpriserne for 1989 (¹³⁵).

(198) Cheil bekræfter, at dette møde fandt sted, selv om det først hævdede, at det kun havde fundet ganske lidt materiale om, hvad mødet havde drejet sig om (¹³⁶).

(199) Cheil bekræfter dog i sit svar på klagepunktsmeddelelsen, at der blev holdt en række møder mellem konkurrenter fra juli 1988, og indrømmer, at det deltog i overtrædelsen fra marts 1989, selv om det tilføjer, at der før 1992 blev lagt hovedvægt på andre markeder end EØS-markederne, og at Cheil under alle omstændigheder kun havde mindre vigtige aktiviteter på det europæiske marked fra 1989 til udgangen af 1991 (¹³⁷).

(200) På grundlag af ovenstående mener Kommissionen, at Cheil har deltaget i overtrædelsen fra marts 1989.

(201) Det skal naturligvis bemærkes, at der for så vidt som kartellet omfattede Østrig, Finland, Norge og Sverige ikke er tale om en overtrædelse af EØS-aftalen før den 1. januar 1994, hvor aftalen trådte i kraft.

(202) Ajinomoto fremfører i sit svar på klagepunktsmeddelelsen, at det ikke længere deltog i kartellet efter august 1996. Som støtte herfor fremfører Ajinomoto, at selskabet ikke blot holdt op med at deltage i producentmøderne efter august, men at det også ophørte med at foretage modkøb hos Daesang. Ajinomoto fremfører, at materialet i Kommissionens dossier i sig selv viser, at selskabet permanent trak sig fuldstændig ud af nukleotidarrangementerne: der er ikke noget bevis på, at Ajinomoto deltog i nogen af producentmøderne efter august 1996, og kontakterne med Takeda var begrænset til Takedas mislykkede forsøg på igen at få Ajinomoto med i arrangementerne.

(¹²⁹) Miwon Corporation Limited medvirkede ved overtrædelsen gennem sine datterselskaber Miwon Japan Inc. og Mitra (Miwon Trading & Shipping Company), men var også direkte involveret (se for eksempel bilag T og U i Daesangs supplerende meddelelse).

(¹³⁰) Sag C-49/92 P, Kommissionen mod Anic Participazioni SpA, præmis 145.

(¹³¹) Se ovenfor under »Producenterne«.

(¹³²) Jf. s. 1962 og s. 986-989 i Kommissionens dossier.

(¹³³) Jf. bilag 5 til Cheils erklæring af 2001, s. 2617 i Kommissionens dossier

(¹³⁴) Jf. bilag 5 til Cheils erklæring af 2001, s. 2618 i Kommissionens dossier.

(¹³⁵) Jf. bilag I, J, K, L og M til Daesangs supplerende meddelelse, se også Daesangs supplerende meddelelse s. 6 og Takedas erklæring s. 7.

(¹³⁶) Jf. bilag 5 til Cheils erklæring af 2001, s. 2618 i Kommissionens dossier.

(¹³⁷) Jf. s. 5 og 6, sidste afsnit, i Cheils erklæring af 2001, og s. 9 og 10 i selskabets svar på Kommissionens klagepunktsmeddelelse.

- (203) Takeda fremfører for sit vedkommende, at Kommissionen bør betragte datoen for det sidst kendte møde, hvor der blev aftalt målpriser, som det tidspunkt, hvor overtrædelsen blev afsluttet.
- (204) Daesang og Cheil bestrider ikke overtrædelsens varighed, som den er fastsat i denne beslutning.
- (205) Hvad Ajinomoto angår, er Kommissionen enig i, at der ikke foreligger tilstrækkeligt materiale til, at det kan bevises, at selskabet deltog i aftalen om målpriserne for 1997. Kommissionen kan dog ikke godtage Ajinomotos påstand om, at det ikke længere medvirkede ved overtrædelsen efter mødet i august 1996.
- (206) Det fremgår faktisk klart af det samtidige materiale, som Takeda har fremsendt vedrørende sine bilaterale møder med Ajinomoto, at de to virksomheder drøftede nukleotidmarkedet og -priserne under disse møder. For eksempel anfører Takeda i sine notater vedrørende mødet i juli 1997, at det havde fået besked fra Ajinomoto om, at de ville rejse til Europa i august og september og foreslå forhandlerne en 10 % prisforhøjelse, hvad de forventede, at forhandlerne ville protestere kraftigt imod. I det efterfølgende notat vedrørende mødet i september fremfører Takeda for eksempel, at »[A]jinomotos grundlæggende politik er en forhøjelse på 15 % (mindst 10 %). I august fik de som forventet stærke protester på et møde med de europæiske afdelinger, men de besluttede, at de ville begynde ved 53 DEM og nå op på i hvert fald 51 DEM (en forhøjelse på 10 %)« (»[A]jinomoto's basic policy is 15 % (minimum 10 %) up. In August at a meeting with Europe branches, they received strong resistance as expected, but they decided that they would start at DM 53 and would achieve at least DM 51 (10 % up)«)⁽¹³⁸⁾. Disse to notater tilsammen viser klart, at Ajinomoto ikke blot havde angivet den prisforhøjelse, selskabet ville forsøge at opnå i Europa, men også meddelte tilbage, hvordan drøftelserne var foregået, og hvordan de ville gå videre herfra. Dette strækker sig tydeligvis langt ud over Takedas mislykkede forsøg på igen at få Ajinomoto med i arrangementerne⁽¹³⁹⁾.
- (207) Kommissionen mener derfor, at Ajinomoto fortsat medvirkede ved overtrædelsen efter mødet i august 1996 ved fortsat at mødes med Takeda for at drøfte nukleotidpriser.
- (208) Selv om Ajinomoto ikke længere foretog modkøb efter august 1996 og ikke deltog i noget multilateralt møde efter dette tidspunkt, fortsatte selskabet med at deltage i det ulovlige kartel, ved aktivt at bidrage til udvekslingen

af prisoplysninger. Selv om formen kan have ændret sig fra deltagelse i multilaterale møder til at føre bilaterale kontakter med Takeda, må det konkluderes, at Ajinomoto medvirkede ved overtrædelsen indtil i hvert fald det sidst kendte møde, hvor man drøftede nukleotidpriser, nemlig mødet med Takeda i september 1997.

- (209) I betragtning af, at de øvrige parter deltog i aftalen om målpriser for 1997, mener Kommissionen, at overtrædelsen har varet indtil udgangen af 1997, undtagen i tilfælde, hvor der er påvist ulovlige kontakter mellem deltagerne efter udgangen af 1997. For Takedas og Cheils vedkommende blev deres sidst kendte møde, hvor de drøftede nukleotidpriser, holdt den 2. juni 1998⁽¹⁴⁰⁾. Kommissionen mener derfor, at overtrædelsen for Takedas og Cheils vedkommende varede indtil den 2. juni 1998.

- (210) Som følge heraf finder Kommissionen, at overtrædelsen har varet indtil september 1997 for Ajinomotos vedkommende, indtil udgangen af 1997 for Daesangs vedkommende og indtil den 2. juni 1998 for Cheils og Takedas vedkommende.

E. RETSMIDLER

1. ARTIKEL 3 I FORORDNING NR. 17

- (211) Når Kommissionen konstaterer, at der foreligger en overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, eller EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, kan den i henhold til artikel 3 i forordning nr. 17 pålægge de deltagende virksomheder at bringe overtrædelsen til ophør.
- (212) I den foreliggende sag anførte Kommissionen i klagepunktmeddelelsen, at deltagerne gik langt for at skjule deres aktiviteter, og at de også havde givet modstridende oplysninger om den periode, hvor overtrædelsen fandt sted. Samtlige virksomheder fremfører i deres svar på klagepunktmeddelelsen, at deres deltagelse var ophørt, inden Kommissionen indledte sin undersøgelse. Ajinomoto fremfører, at det ikke længere deltog efter august 1996.
- (213) På trods af disse bemærkninger og for at udelukke enhver form for tvivl, bør de virksomheder, som fortsat er aktive på nukleotidmarkedet, og som denne beslutning er rettet til, pålægges at bringe overtrædelsen til ophør, hvis det ikke allerede er sket, og for fremtiden afholde sig fra aftaler, samordnet praksis eller vedtagelser inden for virksomhedssammenslutninger med samme eller tilsvarende formål eller virkninger.
- (214) Forbuddet omfatter alle hemmelige møder og multilaterale eller bilaterale kontakter mellem konkurrenter med henblik på at begrænse deres indbyrdes konkurrence eller give dem mulighed for at samordne deres markedsadfærd, især deres prisfastsættelse.

⁽¹³⁸⁾ Ajinomotos oversættelse heraf, som blev anført i selskabets brev af 29. november 2002 lyder således: »A's head office's basic policy about DM price is 15 % (minimum 10 %) up adjustment. Met with strong opposition, as expected, at the meeting with European branches in August, but for the time being will start with DM 53 and attempt to achieve minimum DM 51 (10 % up)«

⁽¹³⁹⁾ Ajinomoto bekræfter i sit brev af 29. november 2002, at det bestrider de forhold, der er beskrevet i Takedas notater og drager de to Takeda-notater i tvivl som bevis på Takedas fortsatte medvirken ved overtrædelsen.

⁽¹⁴⁰⁾ Jf. s. 309 i Kommissionens dossier

2. ARTIKEL 15, STK. 2, I FORORDNING NR. 17

Overtrædelsens art

(a) GENERELLE BETRAGTNINGER

- (215) I henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 kan Kommissionen ved beslutning pålægge virksomheder bøder på mindst 1 000 EUR og højst 1 mio. EUR, idet sidstnævnte beløb dog kan forhøjes til 10 % af omsætningen i det sidste regnskabsår i hver af de virksomheder, som har medvirket ved overtrædelsen, såfremt de forsætligt eller uagtsomt overtræder traktatens artikel 81, stk. 1, og/eller EØS-aftalens artikel 53, stk. 1.
- (216) Ved fastsættelsen af bødens størrelse skal Kommissionen tage alle relevante forhold i betragtning, og især overtrædelsens grovhed og varighed, som er de to kriterier, der er udtrykkeligt nævnt i artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17.
- (217) De enkelte deltageres rolle i forbindelse med overtrædelsen vil blive vurderet individuelt. Kommissionen vil især lade bøden afspejle eventuelle skærpene eller formildende omstændigheder, ligesom den vil anvende meddelelsen om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager, hvor det er rimeligt.
- (218) Ved vurdering af overtrædelsens grovhed tager Kommissionen hensyn til dens art, dens konkrete indvirkning på markedet, hvis denne kan måles, og det relevante markeds størrelse. De enkelte virksomheders rolle i forbindelse med overtrædelsen vil blive vurderet individuelt.

(b) BØDENS STØRRELSE

- (219) Kartellet var en forsætlig overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, idet de førende nukleotidproducenter sluttede sig sammen om oprettelse af et hemmeligt vedvarende system, der skulle begrænse konkurrencen, vel vidende, at deres handlinger ikke blot var konkurrencebegrænsende, men også ulovlige.

1. Grundbeløbet

- (220) Grundbeløbet fastlægges i forhold til overtrædelsens grovhed og varighed.

Overtrædelsens grovhed

- (221) Ved vurderingen af overtrædelsens grovhed tager Kommissionen hensyn til dens art, dens konkrete indvirkning på markedet, hvis denne kan måles, og det relevante geografiske markeds størrelse.

- (222) Det fremgår af sagsfremstillingen i denne beslutning, at overtrædelsen i den foreliggende sag bestod i markedsdeling og prisfastsættelse, som er de værste former for overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1.

- (223) Kartelaktiviteterne involverede store verdensomspændende virksomheder og blev planlagt, styret og befordret på højt niveau i de enkelte deltagende virksomheder⁽¹⁴¹⁾. Gennemførelsen af en kartelaftale af ovennævnte art fører automatisk til betydelige konkurrencefordrejninger, som udelukkende gavner de producenter, der deltager i kartellet, og er skadelige for kunderne og i sidste instans for offentligheden.

- (224) Kommissionen mener derfor, at denne overtrædelse på grund af sin art er en meget alvorlig overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1.

- (225) Ajinomoto fremfører, at en række elementer i denne sag viser, at overtrædelsen kun havde begrænset indvirkning på markedet, og at den heller ikke var så alvorlig, som Kommissionen mener. Blandt disse elementer skal nævnes, at den europæiske nukleotidsektor er af begrænset størrelse, at overtrædelsen ikke blev fuldt gennemført, at nukleotider kun udgør en meget lille andel af omkostningerne ved de endelige produkter, at kartellet derfor kun havde skadet forbrugerne i begrænset omfang, og at muligheden for at spille leverandørerne ud mod hinanden begrænsede en eventuel skade over for de direkte kunder.

- (226) Kommissionen må afvise disse argumenter. Det er indlysende, at pris- og markedsdelingskarteller i sig selv skader det indre marked. Det ville være forkert at konkludere på grundlag af markedets beskedne størrelse, at denne overtrædelse ikke var meget alvorlig. Det væsentlige er, at det normale konkurrencemønster, der ville have præget det indre marked for nukleotider, blev erstattet med et hemmeligt samarbejde om produktets pris, det vil sige en væsentlig konkurrencemæssig komponent. Som det fremgår af nedennævnte betragtninger blev aftalerne gennemført i praksis og fik konkret indvirkning på EØS-markedet for nukleotider⁽¹⁴²⁾. Overtrædelsen af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, betragtes derfor som meget alvorlig. Kommissionen behandler argumentet med hensyn til markedets begrænsede størrelse i betragtning 241-242.

⁽¹⁴¹⁾ Jf. betragtning 57 ff.

⁽¹⁴²⁾ De resterende elementer, som Ajinomoto har fremhævet, behandles også under afsnittet »Indvirkning på markedet«.

Overtrædelsens konkrete indvirkning på EØS-markedet for nukleotider

- (227) Overtrædelsen blev begået af virksomheder, som i den periode, denne beslutning vedrører, tegnede sig for broderparten af nukleotidmarkederne på verdensplan og i Europa. Desuden tog aftalerne specielt sigte på at hæve priserne til et niveau, der lå over det niveau, de ellers ville have ligget på, og at begrænse de afsatte mængder. I betragtning af at disse aftaler blev gennemført, påvirkede de markedet betydeligt.
- (228) Der er ingen grund til at komme nærmere ind på, i hvilket omfang priserne adskilte sig fra de priser, der kunne have været gældende uden disse aftaler. Dette kan nemlig ikke altid måles pålideligt, da en række eksterne faktorer samtidig kan have påvirket prisudviklingen på produktet, så det bliver særdeles vanskeligt at drage konklusioner med hensyn til alle mulige årsagers relative betydning.
- (229) Kartelaftalerne blev dog gennemført. Under hele kartellets varighed udvekslede parterne oplysninger om deres salgspriser og -mængder, og på grundlag af disse tal vedtog de målpriser (jf. for eksempel betragtning 80, 89, 91, 92-94, 97-98, 104, 108-111, 115-116, 118-131, 133, 135 og 138-141). Som det fremgår af sagsfremstillingen i denne beslutning blev målpriserne og prisforhøjelserne aftalt, meddelt kunderne og gennemført i hele EØS (jf. for eksempel betragtning 86, 104, 118-120, 122, 124, 126, 128, 134, 139-141 og 144). Parterne førte nøje tilsyn med gennemførelsen af deres aftaler ved regelmæssigt at afholde multilaterale og bilaterale møder. På disse møder udvekslede de deres salgstal, drøftede markedspriser (hvilket således gav dem mulighed for at kontrollere, om de aftalte målpriser blev opfyldt) og vedtog at justere målpriserne, hvis det var nødvendigt (jf. for eksempel betragtning 92, 109, 111, 124 og 128-130).
- (230) På baggrund af ovenstående og i betragtning af de enkelte deltageres bestræbelser i forbindelse med den komplekse tilrettelæggelse af kartellet, er der ingen tvivl om, at den konkurrencebegrænsende aftale blev gennemført i hele den overtrædelsesperiode, som denne beslutning vedrører. En sådan vedvarende gennemførelse over en niårig periode må have påvirket markedet.
- (231) Ajinomoto fremfører, at Kommissionen, når den påviser, at overtrædelsen påvirkede markedet mærkbart, baserer sin konklusion på et materiale, der ikke er fyldestgørende. Ifølge Ajinomoto havde overtrædelsen kun begrænset indvirkning på markedet. Ajinomoto anfører nemlig, at det ikke blot viste sig at være meget vanskeligt at nå frem til aftaler om målpriser, men at det selv i de tilfælde, hvor der blev indgået sådanne aftaler, aldrig var muligt at opfylde dem fuldt ud: der blev hyppigt afvejet fra aftalerne, uden at dette blev straffet, og der var ikke indført noget effektivt kontrolsystem. Ifølge Ajinomoto blev overtrædelsen derfor ikke gennemført fuldt ud.
- (232) Desuden fremfører Ajinomoto, at nukleotidomkostningerne tegner sig for gennemsnitlig under 0,1 % af prisen på det endelige produkt, og at muligheden for at spille leverandørerne ud mod hinanden begrænsede skaden over for de direkte forbrugere. Endelig mener Ajinomoto, at en analyse af de økonomiske forhold i den periode, der undersøges, bekræfter, at prisudviklingen viste, at der var tale om en konkurrencemæssig adfærd. Til støtte herfor har Ajinomoto fremlagt en rapport udarbejdet af RBB Economics, hvori det er fastsat, at der ikke er noget grundlag for at konkludere, at priserne i perioden 1988-1997 var usædvanlig stabile, eller at prisfaldet i slutningen af 1998/begyndelsen af 1999 afspejlede, at overtrædelsen var bragt til ophør. Ifølge rapporten er det tvivlsomt, om eventuelle kundefordelingsaftaler mellem nukleotidproducenterne var effektive, ligesom prisfaldet sidst i 1998/begyndelsen af 1999 ikke skyldtes kartellets ophør, men snarere vigtige ændringer i eksterne markedsfaktorer, som ændrede prisforholdene i Europa fundamentalt: en betydelig kapacitetsforøgelse på grund af åbningen af Cheils anlæg i Indonesien kombineret med en stagnerende efterspørgsel fra 1997 og frem førte til en betydelig overskudskapacitet. Devalueringen af den koreanske og den indonesiske valuta skabte yderligere pres på de europæiske priser. Ajinomoto anfører i et supplement til sit svar på klagepunktsmeddelelsen, at de gennemsnitlige skøn over kapaciteten, som virksomhederne forelagde Kommissionen (og som er gjort tilgængelige), bekræfter, at prisudviklingen i den relevante periode tydede på, at der var tale om konkurrencemæssige forhold, og at overtrædelsen kun havde begrænset indvirkning på markedet.
- (233) Cheil drager de samme konklusioner i sit svar på klagepunktsmeddelelsen og understreger, at det var Cheils beslutning om at forøge sin kapacitet, der fik priserne til at falde betydeligt sidst i 1998/begyndelsen af 1999. Cheil fremfører også, at markedets beskedne størrelse betyder, at den ulovlige adfærd faktisk økonomiske virkninger har været mindre, og at dette skulle berettige til at fastsætte et lavere grundbeløb for bøden. Desuden mener Cheil, støttet af Daesang⁽¹⁴³⁾, at Kommissionen ved vurderingen af overtrædelsens grovhed bør tage hensyn til, at overtrædelsen kun har påvirket forbrugerne i ubetydeligt omfang, og at koreanerne blev trukket ind i en plan, der eksisterede på forhånd.
- (234) Takeda fremfører ligeledes, at selv den maksimale potentielle indvirkning på de endelige forbrugere er meget begrænset i betragtning af, at det europæiske marked er af beskedne størrelse, at nukleotiderne købes af store fødevarerfabrikanter og ikke af de endelige forbrugere, og at nukleotiderne kun er en beskedne omkostningsfaktor i forbindelse med det endelige produkt. Takeda forbeholder sig endvidere sine retigheder med hensyn til, at Kommissionen ikke har forsøgt at opgøre præcist, hvor stor en prisforhøjelse overtrædelsen medførte i forhold til det prisniveau, der ellers ville have været anvendt.

⁽¹⁴³⁾ Jf. både Daesangs svar af 20. september 2002 og det sammen-
drag, der blev fremsendt ved skrivelse af 27. november 2002.

- (235) Ingen af de argumenter, parterne har fremsat for at bagatellisere den virkning, som Kommissionen mener, at kartellet i praksis har haft på markedet, er overbevisende. Forklaringerne med hensyn til prisstabiliteten fra 1988-1997 og prisfaldet sidst i 1998/begyndelsen af 1999 kan i et vist omfang bære berettigede (især hvad angår kapacitetsforøgelsen som følge af åbningen af Cheils nye anlæg i Indonesien hen imod slutningen af kartelperioden), men de virker ikke overbevisende som begrundelse for, at gennemførelsen af kartelaftalen ikke kan have spillet nogen rolle for prisfastsættelsen og -udsvingene på nukleotidmarkedet. Da parterne havde erstattet den usikre situation, som fri konkurrence indebærer, med et vedvarende ulovligt samarbejde, blev priserne nødvendigvis fastsat på et andet niveau, end det, der ville have gjort sig gældende på et konkurrencebetonet marked.
- (236) Som Ajinomoto og Cheil har understreget, viser den kraftige forøgelse af produktionskapaciteten mod slutningen af kartelperioden samtidig med en nedgang i efterspørgslen og dermed et prisfald (og et fald i de respektive producenters kapacitetsudnyttelsesgrad) uden tvivl parternes problemer med at påvirke priserne i en vanskelig markedssituation og måske endda årsagerne til selve kartellets sammenbrud. Det viser dog ikke, at den ulovlige praksis ikke påvirkede markedet i de ni år, kartellet eksisterede, eller at priserne ikke blev holdt oppe over et konkurrenceedygtigt niveau.
- (237) Tværtimod kan det, når man ser på karteldeltagernes samlede bestræbelser (jf. betragtning 75-149), med rimelighed konkluderes, at det i hele kartelperioden lykkedes karteldeltagerne at opretholde priserne på et højere niveau, end det havde været tilfældet uden de ulovlige arrangementer.
- (238) Selv om karteldeltagerne ikke fuldt ud opnåede de forventede resultater, ville dette ikke bevise, at kartellet ikke påvirkede markedet. I betragtning af blandt andet de involverede risici er det desuden utænkeligt, at parterne gentagne gange i overtrædelsesperioden ville have aftalt at mødes overalt i verden for at fastsætte målpriser, hvis de havde haft en fornemmelse af, at kartellet ikke eller kun i ringe grad påvirkede markedet for nukleotider. I denne forbindelse kan for eksempel nævnes den særlige tak, som Ajinomoto rettede til samtlige karteldeltagere på et af kartelmøderne, fordi målpriserne for 1995 var blevet gennemført med godt resultat (jf. betragtning 126 eller bilag Z til Daesangs supplerende meddelelse⁽¹⁴⁴⁾).
- (239) Ajinomoto, Cheil og Daesang har også i deres svar på klagepunktsmeddelelsen fremført, at Kommissionens eget materiale viser, at de ofte har tilsidesat arrangementerne og ofte har handlet uafhængigt på markedet. Dette argument kan dog ikke godtages. Kommissionen har ikke blot omfattende beviser på, at Ajinomoto, Daesang og Cheil faktisk fortsatte med at deltage i overtrædelsen i hele overtrædelsesperioden (hvad der heller ikke bestrides af parterne, undtagen Ajinomoto for så vidt angår selskabets deltagelse efter august 1996), men parterne kan meget vel have haft »skjulte dagsordener«, som i en vis grad fik dem til at tilsidesætte deres forpligtelser over for de andre karteldeltagere, og dette er ikke ensbetydende med, at de ikke gennemførte kartelaftalen. Førsteinstansretten fastslog således i sagen Cascades mod Kommissionen: »en virksomhed, der på trods af samordningen med sine konkurrenter følger en mere eller mindre uafhængig politik på markedet, søger eventuelt at udnytte kartellet til sin fordel«⁽¹⁴⁵⁾.
- Det relevante geografiske markeds størrelse*
- (240) Kartellet omfattede hele fællesmarkedet, og efter etableringen af EØS, også hele dette område. Alle dele af fællesmarkedet og EØS blev påvirket af det hemmelige samarbejde. For at vurdere overtrædelsens grovhed fastslår Kommissionen derfor, at kartellet påvirkede hele Fællesskabet og, efter oprettelsen af EØS, hele EØS.
- Kommissionens konklusion med hensyn til overtrædelsens grovhed*
- (241) I betragtning af den adfærd, der behandles i denne sag, dens konkrete indvirkning på nukleotidmarkedet og den omstændighed, at den omfattede hele fællesmarkedet og, efter oprettelsen af EØS, også hele dette område, finder Kommissionen, at de virksomheder, som denne beslutning vedrører, har begået en meget alvorlig overtrædelse af traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1.
- (242) Der må foretages en klar sondring mellem spørgsmålet om produktmarkedets størrelse og spørgsmålet om overtrædelsens faktiske indvirkning på dette produktmarked. Det er ikke Kommissionens praksis at betragte produktmarkedets størrelse som en relevant faktor ved vurderingen af overtrædelsens grovhed.
- (243) Ikke desto mindre vil Kommissionen i denne sag tage hensyn til produktmarkedets begrænsede størrelse, selv om der stadig er tale om en meget alvorlig overtrædelse.

⁽¹⁴⁴⁾ Jf. s. 1076 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁴⁵⁾ Sag T-308/94, Cascades mod Kommissionen, Saml. 1998 II, s. 925, præmis 230.

Klassificering af karteldeltagerne

- (244) Inden for kategorien meget alvorlige overtrædelser gør den foreslåede bødeskala det muligt at behandle virksomhederne forskelligt for at tage hensyn til deres faktiske økonomiske muligheder for at skade konkurrencen mærkbart og for at fastsætte bøden til et niveau, der sikrer, at den får en tilstrækkelig afskrækkende virkning. Dette forekommer især nødvendigt, når der er betydelig forskel på de deltagende virksomheders markedsandele, som det er tilfældet i den foreliggende sag.
- (245) I denne sag, der omfatter flere virksomheder, er det nødvendigt ved fastsættelsen af bødernes grundbeløb at tage hensyn til de enkelte virksomheders vægt i overtrædelserne, og dermed den faktiske indvirkning på konkurrencen.
- (246) Med henblik herpå kan de deltagende virksomheder opdeles i forskellige kategorier afhængigt af deres relative betydning på det relevante marked, eventuelt justeret af hensyn til andre faktorer, og især behovet for at sikre, at bøderne får en afskrækkende virkning.
- (247) Som grundlag for en sammenligning af virksomhedernes relative betydning på det relevante marked finder Kommissionen det hensigtsmæssigt i den foreliggende sag at anvende deres respektive markedsandele på verdensplan for det pågældende produkt. I betragtning af markedets globale karakter giver disse tal det bedste billede af de deltagende virksomheders mulighed for at påføre andre virksomheder inden for fællesmarkedet og/eller EØS betydelig skade. Desuden giver en karteldeltagers andel af verdensmarkedet et fingerpeg om den pågældende deltagers bidrag til kartellets effektivitet som helhed eller omvendt til den mangel på stabilitet, der ville have præget kartellet, hvis virksomheden ikke havde deltaget. Sammenligningen bygger på virksomhedernes andele af verdensmarkedet for det pågældende produkt i det seneste hele kalenderår, hvor overtrædelserne er begået (1997).
- (248) Ajinomoto var hele tiden den største nukleotidproducent på det relevante geografiske marked. I 1997 lå dens anslåede andel af verdensmarkedet på mellem 40 % og 50 %.
- (249) Takeda, Cheil og Daesang var mindre virksomheder på verdensmarkedet for nukleotider. For 1997 kan deres respektive markedsandele anslås til mellem 10 % og 20 %, dvs. under halvdelen af den største deltager Ajinomotos andel.
- (250) Ajinomoto vil derfor blive anbragt i første kategori, mens Takeda, Cheil og Daesang anbringes i anden kategori.
- (251) På baggrund af ovenstående fastsætter Kommissionen bødernes grundbeløb på grundlag af overtrædelsens grovhed til følgende:
- Ajinomoto: 6,0 mio. EUR
 - Takeda, Daesang og Cheil: 2,4 mio. EUR.

Tilstrækkelig afskrækkende virkning

- (252) For at sikre, at bøden har en tilstrækkelig afskrækkende virkning og tager hensyn til, at store virksomheder har juridisk og økonomisk ekspertise og infrastruktur, der gør det lettere for dem at vurdere, om deres adfærd er ulovlig og hvilke konkurrenceretlige konsekvenser den vil få, vil Kommissionen desuden fastslå, om der er behov for en yderligere justering af grundbeløbet for nogen af virksomhederne.
- (253) Med en verdensomspændende omsætning på henholdsvis 8,7 mia. EUR og 9,2 mia. EUR i 2001 er Ajinomoto og Takeda langt større virksomheder end Daesang (omsætning på 1,4 mia. EUR på verdensplan i 2001) og Cheil (omsætning på 1,9 mia. EUR på verdensplan i 2001). I denne forbindelse mener Kommissionen, at udgangspunktet for bøderne på grundlag af virksomhedernes relative betydning på det relevante marked må justeres opad for at tage hensyn til Ajinomotos og Takedas størrelse og samlede ressourcer.
- (254) På baggrund af ovenstående mener Kommissionen, at det af hensyn til den afskrækkende virkning er nødvendigt, at bødens grundbeløb, der er fastsat i betragtning 251, forhøjes med 100 % til 12 mio. EUR for Ajinomotos vedkommende og med 100 % til 4,8 mio. EUR for Takedas vedkommende.

Overtrædelsens varighed

- (255) Kommissionen finder, at Daesang overtrådte traktatens artikel 81, stk. 1, fra den 19. december 1988 til udgangen af 1997 og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, fra 1. januar 1994 til udgangen af 1997.
- (256) Kommissionen finder, at Cheil overtrådte traktatens artikel 81, stk. 1, fra marts 1989 til 2. juni 1998 og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, fra 1. januar 1994 til 2. juni 1998.
- (257) Takeda fremførte, at Kommissionen burde betragte overtrædelserne som endelig afsluttet på tidspunktet for det sidste kendte kartelmøde. Som det fremgår ovenfor under »Overtrædelsens varighed«, viser dossieret, at 2. juni 1998 faktisk var tidspunktet for den sidste kendte ulovlige kontakt mellem Takeda og en karteldeltager. Kommissionen finder derfor, at Takeda overtrådte traktatens artikel 81, stk. 1, fra 8. november 1988 til 2. juni 1998 og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, fra 1. januar 1994 til 2. juni 1998.

- (258) Endelig bestrider Ajinomoto overtrædelsens varighed, idet selskabet kun indrømmer, at det har medvirket ved overtrædelsen indtil august 1996. Hvor længe Ajinomoto har deltaget i kartellet, behandles i betragtning 202-210. Kommissionen mener, at Ajinomoto overtrådte traktatens artikel 81, stk. 1, fra 8. november 1988 til i hvert fald september 1997 og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, fra 1. januar 1994 til i hvert fald september 1997.
- (259) Kommissionen konkluderer derfor, at Takeda, Ajinomoto, Daesang og Cheil har begået en overtrædelse i henholdsvis 9 år og 6 måneder (Takeda), 8 år og 9 måneder (Ajinomoto), 9 år (Daesang) og 9 år og 2 måneder (Cheil), og det vil sige, at overtrædelsen var af lang varighed (over 5 år). Det grundbeløb, der er fastsat for overtrædelsens grovhed (jf. betragtning 251 og 254), forhøjes derfor med 10 % pr. år og 5 % pr. halve år, det vil sige med 95 % for Takedas vedkommende, 90 % for Cheils og Daesangs vedkommende og 85 % for Ajinomotos vedkommende.
- (260) Cheil fremfører dog i sit svar på klagepunktsmeddelelsen, at det ganske vist er fastsat i retningslinjerne for beregningen af bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, i forordning nr. 17 og artikel 65, stk. 5, i EKSF-traktaten⁽¹⁴⁶⁾, at en overtrædelse af »lang varighed« kan give anledning til en forhøjelse på 10 % hvert år, men at dette ikke betyder, at enhver overtrædelse er undergivet en sådan »årlig« stigning. Cheil fremfører især, at Kommissionen bør overveje en lavere forhøjelse på grund af overtrædelsens varighed end standardforhøjelsen på 10 % for perioden fra marts 1989 til begyndelsen af 1992 i betragtning af Cheils beskedne deltagelse i overtrædelsen i denne periode (og den deraf følgende beskedne indvirkning på markedet). Tilsvarende fremfører Cheil, at en sådan fremgangsmåde også ville være berettiget for perioden efter 1996 i betragtning af, at denne periode var mindre intensiv og i betragtning af Cheils beslutning i 1996 om at øge kapaciteten (med virkning fra udgangen af 1990'erne).
- (261) Kommissionen må tilbagevise dette argument. Cheils deltagelse i overtrædelsen i hele overtrædelsesperioden er blevet påvist i sagsfremstillingen i denne beslutning. Det er også blevet påvist, at overtrædelsen påvirkede EØS-markedet. Den omstændighed, at en deltager i et kartel kan spille den rolle, som passer bedst til den pågældende deltagers særlige forhold, udelukker ikke, at den er ansvarlig for overtrædelsen som helhed. En virksomhed, der deltager i det fælles ulovlige forehavende gennem handlinger, der bidrager til gennemførelsen af den fælles målsætning, er ligeledes ansvarlig i hele den periode, hvor den har deltaget, for de øvrige deltagers handlinger med samme formål⁽¹⁴⁷⁾. Kommissionen mener derfor, at Cheil medvirkede ved overtrædelsen på samme måde under hele overtrædelsens varighed.

Konklusion med hensyn til grundbeløbet

- (262) Kommissionen fastsætter derfor bødernes grundbeløb således:
- Takeda: 9 360 000 EUR
 - Ajinomoto: 22 200 000 EUR
 - Daesang: 4 560 000 EUR
 - Cheil: 4 560 000 EUR.

2. Skærpene omstændigheder

- (263) Kommissionen har ikke påvist nogen skærpene omstændigheder, der skal tages i betragtning i denne beslutning.

3. Formildende omstændigheder

Fuldstændig passivitet ved overtrædelsen

- (264) Cheil og Daesang fremfører i deres svar⁽¹⁴⁸⁾, at de altid spillede en passiv rolle eller en rolle som medløber ved overtrædelsen. De blev trukket ind i et eksisterende kartel, der blev ledet af Takeda og, i mindre omfang, Ajinomoto, som ønskede at beskytte deres egne markeder og begrænse konkurrencen gennem modkøb. Ajinomoto fremfører i denne forbindelse, at dets rolle var underordnet Takedas, idet sidstnævnte skulle betragtes som kartellets reelle leder. Desuden fremfører de koreanske producenter, at de er langt mindre end deres japanske kolleger, hvilket også beviser, at deres adfærd har haft begrænset indvirkning på markedet.
- (265) Virksomhedernes faktiske økonomiske mulighed for at påvirke EØS-markedet på grundlag af deres økonomiske størrelse er blevet taget i betragtning ved beregningen af bødens grundbeløb (jf. betragtning 244-251).
- (266) Selv om der på grundlag af disse udtalelser kan være visse elementer, som tyder på, at de japanske virksomheder startede kartellet og tog initiativ til at tilrettelægge en række møder, finder Kommissionen ingen grund til at tro, at nogen af de koreanske producenter spillede en rent passiv rolle eller en rolle som medløber ved overtrædelsen. De to virksomheder deltog i langt størstedelen af de påviste kartelmøder og tog direkte og aktiv del i overtrædelsen. Cheil og Daesang deltog således i møderne og udvekslede salgsplysninger i hele den periode, hvor de deltog. De kan derfor ikke hævde, at de har spillet en rent passiv rolle⁽¹⁴⁹⁾.

⁽¹⁴⁸⁾ Jf. også Daesangs resumé af 27. november 2002.

⁽¹⁴⁹⁾ Jf. for eksempel betragtning 365 i Kommissionens beslutning 2001/418/EF i sag COMP/36.545/F3, Aminosyrer (EFT L 152 af 7.6.2001, s. 24).

⁽¹⁴⁶⁾ EFT C 9 af 14.1.1998, s. 3.

⁽¹⁴⁷⁾ EF-Domstolens dom i sag Kommissionen mod Anic, præmis 83.

(267) For eksempel fremgår det klart af Daesangs eget referat af mødet i december 1995 om 1995-samarbejdet⁽¹⁵⁰⁾, at alle parter havde samarbejdet om gennemførelsen af prisforhøjelserne for 1995, og at alle parter var enige om at fortsætte samarbejdet i 1996. Som det fremgår af de faktiske omstændigheder fremlagde Cheil og Daesang også på skift forslag til målpriser og afholdt indbyrdes møder for at udarbejde en fælles holdning før producentmøderne.

(268) Det samlede bevismateriale i den foreliggende sag, som beskrevet i denne beslutnings sagsfremstilling, giver et billede af et kartel, hvor samtlige parter deltog aktivt og direkte i overtrædelsen gennem udveksling af salgstal samt gennemgang og diskussion af målpriserne. Deltagerne havde en fælles interesse i arrangementerne. Det er blevet fastslået, at samtlige karteldeltagere har deltaget i de fleste af kartelmøderne og på skift har tilrettelagt disse møder. Der er derfor heller ikke nogen virksomhed, der kan anses for at have spillet en førende rolle i retningslinjernes forstand.

Ingen gennemførelse af de ulovlige aftaler i praksis

(269) Som anført i betragtning 229 mener Kommissionen, at de konkurrencebegrænsende aftaler blev gennemført. Denne formildende omstændighed kan derfor ikke anvendes på nogen af denne beslutnings adressater. Kommissionen bemærker, at en aftale om begrænsning af konkurrencen principielt gennemføres, når karteldeltagerne afgør deres adfærd på markedet efter den fælles hensigt, de har givet udtryk for. Ved gentagne aftaler, der indgås over en lang periode, kan det formodes, at aftalerne er blevet gennemført af hver enkelt deltager, da de ellers ikke gentagne gange ville have aftalt at mødes rundt omkring i verden for at fastsætte priser og fordele kunderne over så lang en periode. Ingen af de argumenter, som parterne har fremført, kan modbevise Kommissionens konklusioner.

(270) Som anført i betragtning 239 vil en virksomhed, som til trods for det hemmelige samarbejde med konkurrenterne følger en mere eller mindre uafhængig politik på markedet, måske blot forsøge at udnytte kartellet til sin egen fordel⁽¹⁵¹⁾. At parterne, som de hævder, ikke regelmæssigt overholdt de aftalte arrangementer, kan derfor ikke betragtes som tilstrækkeligt bevis på, at aftalerne ikke blev gennemført.

Andre formildende omstændigheder

(271) Ajinomoto fremfører i sit svar på klagepunktsmeddelelsen, at Kommissionen bør betragte det forhold, at selskabet ensidigt og frivilligt standsede sin deltagelse i kartellet, især inden Kommissionen foretog nogen undersøgelse, som en formildende omstændighed sammen med det forhold, at denne ensidige tilbagetrækning havde bidraget til optrevling af kartellet.

(272) Som støtte herfor anfører Ajinomoto Takedas interne memorandum af 28. maj 1997 og 9. juni 1997⁽¹⁵²⁾ og Takedas erklæring⁽¹⁵³⁾, hvor der henvises til karteldeltagerens betæneligheder med hensyn til Ajinomotos beslutning om ikke længere at deltage i de multilaterale møder efter august 1996, og de virkninger dette ville få på møderne.

(273) Dette argument må tilbagevises. Det er blevet påvist under afsnittet »Overtrædelsens varighed«, at Ajinomotos beslutning om ikke længere at deltage i de multilaterale møder efter august 1996 ikke kan betragtes som bevis på, at selskabet ensidigt standsede sin deltagelse i overtrædelsen fra dette tidspunkt. Tværtimod mener Kommissionen, at selskabet fortsat deltog i overtrædelsen ved at opretholde de bilaterale kontakter med Takeda, hvor de drøftede nukleotidmarkedet og -priserne. Under disse omstændigheder mener Kommissionen, at det forhold, at Ajinomoto ikke længere deltog i de multilaterale møder, kun kan have spillet en mindre rolle, hvis det overhovedet havde nogen betydning, ved optrevlingen af kartellet.

(274) Cheil fremfører, at Kommissionen bør tage hensyn til, at det allerede har fået pålagt en bøde for denne overtrædelse i USA, idet virksomheder ikke bør udsættes for »dobbelt straf«, og at Kommissionen derfor kun bør lægge de virkninger, som overtrædelsen havde på det forholdsvis beskedne fællesskabsmarked, til grund for bøden.

(275) Dette argument må afvises. Bøder, der pålægges af andre myndigheder, herunder myndighederne i USA, har ingen indflydelse på de bøder, der pålægges for overtrædelse af EU's konkurrenceregler. USA's (eller et hvilket som helst andet tredjeland) indgreb over for karteladfærd kan på ingen måde begrænse eller udelukke Kommissionens kompetence efter EU's konkurrenceret. Det skal bemærkes, at traktatens artikel 81 i kraft af territorialprincippet kun vedrører konkurrencebegrænsninger inden for fællesmarkedet, og at EØS-aftalens artikel 53 kun vedrører konkurrencebegrænsninger på EØS-markedet. På samme måde har USA's konkurrencemyndigheder kun kompetence i den udstrækning, hvor en adfærd har direkte og tilsigtet virkning i USA.

⁽¹⁵⁰⁾ Jf. bilag Z til Daesangs supplerende meddelelse, s. 1076 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁵¹⁾ Sag T-308/94, Cascades SA mod Kommissionen, præmis 230.

⁽¹⁵²⁾ Henholdsvis s. 2147 og 2151 i Kommissionens dossier.

⁽¹⁵³⁾ Takedas erklæring på s. 2173 i Kommissionens dossier.

(276) Takeda fremfører, at Kommissionen bør tage hensyn til, at det allerede har betalt en betydelig bøde i vitaminsagen (¹⁵⁴). Ajinomoto fremsætter et tilsvarende argument med hensyn til den bøde, det betalte i lysinsagen (¹⁵⁵). Kommissionen afviser dette argument. Vitaminsagen og lysinsagen vedrørte ikke Takedas og Ajinomotos overtrædelse på nukleotidmarkedet og kan derfor ikke tages i betragtning i forbindelse med denne beslutning.

(277) Cheil og Daesang fremfører endvidere, at de regelmæssigt undlod at efterkomme arrangementerne, og endog modarbejdede dem, for eksempel ved at forhøje produktionskapaciteten eller underbyde målpriserne.

(278) Kommissionen understreger endnu en gang, at det ikke nødvendigvis skal betragtes som en formildende omstændighed i forbindelse med fastlæggelsen af bødens størrelse, at en virksomhed, der bevisligt har deltaget i et hemmeligt prissamarbejde med sine konkurrenter, ikke altid opførte sig på markedet på den måde, der var aftalt med konkurrenterne. Som anført ovenfor kan det forholde sig således, at en virksomhed, der til trods for sit hemmelige samarbejde med konkurrenterne følger en mere eller mindre uafhængig politik på markedet, blot forsøger at udnytte kartellet til sin egen fordel (¹⁵⁶).

(279) Ajinomoto, Cheil og Takeda påpeger også, at de har truffet foranstaltninger for at forhindre fremtidige overtrædelser af konkurrencereglerne. I denne forbindelse har de vedtaget eller udbygget programmer for overholdelse af konkurrencereglerne. Kommissionen ser med tilfredshed på, at disse virksomheder har indført en politik for overholdelse af konkurrencereglerne. Den mener dog, at initiativet er taget for sent og ikke kan betragtes som et forebyggende instrument, der fritager Kommissionen for sin forpligtelse til at straffe den overtrædelse af konkurrencereglerne, som disse virksomheder tidligere har begået. På baggrund af ovenstående bør vedtagelsen af et program for overholdelse af konkurrencereglerne ikke betragtes som en formildende omstændighed, der gør en nedsættelse af bøden berettiget.

(280) Der er derfor ingen formildende omstændigheder, der kan anvendes over for deltagerne i denne overtrædelse, som berører nukleotidmarkedet.

4. *Anvendelse af kommissionens samarbejdsmeddelelse*

(281) De virksomheder, som denne beslutning er rettet til, har samarbejdet med Kommissionen på forskellige trin i undersøgelsen med henblik på at opnå en favorabel

behandling som fastsat i samarbejdsmeddelelsen. Af hensyn til de pågældende virksomheders berettigede forventninger, når det gælder bødefritagelse eller bødenedsættelse på grundlag af deres samarbejde, undersøger Kommissionen i det følgende, om de deltagende parter opfyldte samarbejdsmeddelelsens betingelser.

Bødefritagelse eller meget betydelig bødenedsættelse (»Afsnit B«)

(282) Takeda har anmodet om bødefritagelse. I denne forbindelse mener Takeda, at det bør være omfattet af de ændringer i samarbejdspolitikken, som Kommissionen indførte ved sin meddelelse om bødefritagelse eller bødenedsættelse i kartelsager (¹⁵⁷), der blev offentliggjort i 2002 (»2002-meddelelsen«), med den begrundelse, at det ikke tog skridt til at tvinge nogen anden virksomhed til at deltage i overtrædelsen. Som følge heraf mener Takeda, at det er berettiget til bødefritagelse efter de nye regler. Takeda fremfører, at EU-retten anerkender det princip, at ændringer i behandlingen af bøder med afskrækkende virkning under visse omstændigheder bør kunne anvendes med tilbagevirkende kraft, og at princippet kan anvendes mere generelt i forbindelse med administrative beslutninger, som det er tilfældet i en række medlemsstater.

(283) 2002-meddelelsen angiver klart, at den ikke finder anvendelse på sager, hvor virksomheder i forvejen har kontaktet Kommissionen for at opnå en favorabel behandling i henhold til den tidligere meddelelse. Alle henvendelser om favorabel behandling bør derfor behandles efter den samarbejdsmeddelelse, der blev offentliggjort i 1996, og som fortsat gælder i forbindelse med denne beslutning.

(284) Kommissionen erkender, at Takeda var den første virksomhed, der fremlagde afgørende beviser på kartellets eksistens og fortsatte med at samarbejde fuldt ud under undersøgelsen. Takeda underrettede første gang Kommissionen om kartellets eksistens den 9. september 1999 og udleverede den 14. september 1999 et dossier med bevismateriale. På daværende tidspunkt havde Kommissionen ikke modtaget oplysninger om kartellet fra andre kilder.

(285) Ved vurderingen af Takedas samarbejde bemærker Kommissionen, at det materiale, virksomheden først udleverede, ikke vedrørte kartellets aktiviteter før 1992. Ikke desto mindre anførte Takeda i sin erklæring, at kartellet rent faktisk opstod i 1989. Der er ingen tegn på, at Takeda havde andre oplysninger eller dokumenter om kartellet. Det må derfor konkluderes, at Takeda har samarbejdet fuldt ud med Kommissionen.

(¹⁵⁴) Sag 37.512, endnu ikke offentliggjort.

(¹⁵⁵) Sag 36.545 (EFT L 152 af 7.6.2001, s. 24-72).

(¹⁵⁶) Sag T-308/94, Cascades SA mod Kommissionen, præmis 230.

(¹⁵⁷) EFT C 45 af 19.2.2002, s. 3.

- (286) Til trods for, at der i dossieret findes elementer, som tyder på, at Takeda ved visse lejligheder har spillet en samordnende rolle i kartellet, tvang Takeda ikke andre virksomheder til at deltage i kartellet og handlede heller ikke som kartellets primus motor eller spillede en afgørende rolle i de ulovlige aktiviteter som omhandlet i samarbejdsmeddelelsen. Det er også blevet fastslået, at Takeda standsede sin deltagelse i overtrædelsen, inden det henvendte sig til Kommissionen.
- (287) På baggrund af Takedas generelle samarbejde i forbindelse med undersøgelsen opfylder selskabet betingelserne i afsnit B i samarbejdsmeddelelsen og bør derfor indrømmes en nedsættelse på 100 % af den bøde, det ville have fået pålagt, hvis ikke det havde samarbejdet med Kommissionen.

Betydelig bødenedsættelse (»Afsnit C«)

- (288) Daesang, Cheil og Ajinomoto anmoder om bødenedsættelse i henhold til afsnit C i samarbejdsmeddelelsen. På det tidspunkt, hvor Daesang, Cheil og Ajinomoto begyndte at samarbejde med Kommissionen, havde Takeda allerede fremsat tilstrækkelige oplysninger til, at Kommissionen kunne bevise kartellets eksistens. Det må derfor konkluderes, at Daesang, Cheil og Ajinomoto ikke var de første, der udleverede afgørende bevismateriale til Kommissionen om nukleotidkartellets eksistens, som fastsat i samarbejdsmeddelelsens afsnit B, litra b). Ingen af disse virksomheder opfylder derfor betingelserne i afsnit C.

Væsentlig bødenedsættelse (»Afsnit D«)

- (289) Daesang fremfører, at det ikke blot tilbød at samarbejde med Kommissionen i forbindelse med undersøgelsen, inden Kommissionen udstedte den første begæring om oplysninger, men også samarbejdede fuldt ud med Kommissionen under hele undersøgelsen. Selskabet fremfører, at det har sat Kommissionen i stand til at fastslå hele overtrædelsens varighed fra oktober 1988 og dermed var den første virksomhed, der gav Kommissionen de afgørende beviser på hele den overtrædelse, der er omhandlet i klagepunktsmeddelelsen.
- (290) Selv om Daesang først kontaktede Kommissionen, efter at Takeda allerede havde henvendt sig, kontaktede det dog Kommissionen på eget initiativ, inden det modtog en begæring om oplysninger. Desuden samarbejdede Daesang fuldt ud med Kommissionen under hele dens undersøgelse. Daesang gav også oplysninger, der bidrog væsentligt til at fastlægge de nærmere omstændigheder omkring kartelarrangementerne inden 1992.
- (291) De oplysninger, som Daesang gav, inden Kommissionen udsendte sin begæring om oplysninger, blev anvendt af Kommissionen i vid udstrækning i forbindelse med undersøgelsen. Daesang gav især, men ikke udelukkende, værdifulde oplysninger om kartellets drift inden 1992. Efter modtagelsen af klagepunktsmeddelelsen bestred Daesang ikke de faktiske omstændigheder, der ligger

til grund for Kommissionens konklusioner. Daesang opfylder derfor betingelserne i punkt 2, første og andet led i samarbejdsmeddelelsens afsnit D og bør derfor indrømmes en bødenedsættelse på 50 %.

- (292) Cheil udleverede mange samtidige referater af møder og kontakter og bidrog dermed væsentligt til at fastlægge kartellets eksistens. Cheils oplysninger blev anvendt af Kommissionen i vid udstrækning. Cheil bestrider heller ikke de faktiske omstændigheder ved overtrædelsen, som beskrevet i klagepunktsmeddelelsen. Det må derfor konkluderes, at Cheil opfylder betingelserne i punkt 2, første og andet led i samarbejdsmeddelelsens afsnit D, hvad Cheil også har fremført. I betragtning af Cheils generelle samarbejde i forbindelse med Kommissionens undersøgelse bør selskabet derfor indrømmes en nedsættelse på 40 % af den bøde, som det ellers ville have fået pålagt, hvis ikke det havde samarbejdet med Kommissionen.
- (293) Ajinomoto har samarbejdet fuldt ud med Kommissionen i hele undersøgelsesperioden og bistået Kommissionen ved at fastslå overtrædelsens eksistens, idet selskabet har udleveret samtidige dokumenter, der blev brugt af Kommissionen i vid udstrækning, ligesom det har afklaret en række forhold omkring kartellets drift. Ajinomoto opfylder derfor betingelserne i punkt 2, første led i samarbejdsmeddelelsens afsnit D.
- (294) Ajinomoto bestrider dog de faktiske omstændigheder, der er fastsat i klagepunktsmeddelelsen, for så vidt angår kartellets varighed. Ajinomoto er derfor ikke berettiget til en bødenedsættelse i henhold til punkt 2, andet led i samarbejdsmeddelelsens afsnit D. På grundlag af ovenstående må det konkluderes, at Ajinomoto opfylder betingelserne i punkt 2, første led, i samarbejdsmeddelelsens afsnit D og derfor bør indrømmes en bødenedsættelse på 30 %.

Konklusion med hensyn til anvendelsen af samarbejdsmeddelelsen

- (295) Det må konkluderes, at de virksomheder, som denne beslutning er rettet til, på grundlag af deres samarbejde, bør indrømmes følgende bødenedsættelse i henhold til samarbejdsmeddelelsen:
- Takeda: en nedsættelse på 100 %
 - Ajinomoto: en nedsættelse på 30 %
 - Daesang: en nedsættelse på 50 %
 - Cheil: en nedsættelse på 40 %.

5. De endelige bøder i denne sag

(296) Virksomhederne bør pålægges følgende bøder i henhold til artikel 15, stk. 2, litra a), i forordning nr. 17:

- Takeda 0 EUR
- Ajinomoto 15 540 000 EUR
- Daesang 2 280 000 EUR
- Cheil 2 736 000 EUR

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Ajinomoto Company Incorporated, Takeda Chemical Industries Limited, Daesang Corporation og Cheil Jedang Corporation har overtrådt traktatens artikel 81, stk. 1, og EØS-aftalens artikel 53, stk. 1, ved at deltage i et kompleks af aftaler og samordnet praksis inden for nukleotidsektoren på den måde og i det omfang, der er fastsat i begrundelsen.

Overtrædelsens varighed:

- a) Ajinomoto Company Incorporated: fra 8. november 1988 til september 1997
- b) Takeda Chemical Industries Limited: fra 8. november 1988 til juni 1998
- c) Daesang Corporation: fra 19. december 1988 til udgangen af 1997
- d) Cheil Jedang Corporation: fra marts 1989 til juni 1998.

Artikel 2

De i artikel 1 nævnte virksomheder bringer omgående den deri omhandlede overtrædelse til ophør, hvis de ikke allerede har gjort det.

I forbindelse med deres virksomhed inden for nukleotider afholder de sig fra aftaler eller samordnet praksis, der har samme eller tilsvarende formål eller virkninger som overtrædelsen.

Artikel 3

De i artikel 1 nævnte virksomheder pålægges følgende bøder for den deri omhandlede overtrædelse:

- Ajinomoto Company Incorporated 15 540 000 EUR

- Daesang Corporation 2 280 000 EUR
- Cheil Jedang Corporation 2 736 000 EUR

Bøderne indbetales inden tre måneder efter meddelelsen af denne beslutning på følgende konto:

Europa-Kommissionens konto nr. 642-0029000-95
Code SWIFT: BBVABEBB
Code IBAN: BE76 6420 0290 0095
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA) SA
Avenue des Arts/Kunstlaan 43
B-1040 Bruxelles/Brussel.

Efter denne periodes udløb påløber der automatisk renter til den sats, som Den Europæiske Centralbank anvender ved sine primære markedsoperationer på den første dag i den måned, hvor denne beslutning vedtages, plus 3,5 procentpoint, dvs. 6,75 %.

Artikel 4

Denne beslutning er rettet til:

Takeda Chemical Industries Limited
12-10, Nihonbashi 2-chome
Chuo-ku
Tokyo 103-8668
Japan

Ajinomoto Company Incorporated
15-1, Kyobashi itchome
Chuo-ku
Tokyo 104-8315
Japan

Cheil Jedang Corporation
6F, Cheiljedang Bldg
Namdmoon-Ro
Chung-Ku, 100-095 Seoul
Korea

Daesang Corporation
Daesang Building
96-48 Shinsul-Dong
Dongdaemoon-Ku, Seoul
Korea

Denne beslutning kan tvangsfuldbyrdes efter traktatens artikel 256.

Udfærdiget i Bruxelles, den 17. december 2002.

På Kommissionens vegne

Mario MONTI

Medlem af Kommissionen